

Збірник наукових матеріалів
XXVII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ
У РОЗВИТКУ НАУКИ»

18 лютого 2019 року

Частина 2

м. Вінниця

Інноваційні пріоритети у розвитку науки, XXVII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 18 лютого 2019 року. – Ч.2, с. 72.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXVII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Інноваційні пріоритети у розвитку науки», 18 лютого 2019 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
2018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Історичні науки

<i>Садова-Мандюк О.Я.</i> НЕВІДОМІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ ХУДОЖНИКА Ю. БУЦМАНЮКА ТА О. ВІТАЛІЯ ГРАДЮКА ПІД ЧАС РОЗПИСУ ЦЕРКВИ ПРСВ. СЕРЦЯ ХРИСТОВОГО У М. ЖОВКВІ	5
---	---

Політичні науки

<i>Саган О.В.</i> ПРОТИДІЯ ПРОЯВАМ МЕДІА-ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕРОРИЗМУ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	9
<i>Шавардова О.Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ.....	13

Соціологічні науки

<i>Лисенко М.В.</i> КОНЦЕПЦІЯ БЛОГОСФЕРИ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ЗМК ...	18
<i>Рибка О.Є.</i> ІННОВАЦІЇ В ДОЗВІЛЛЄВОМУ ПРОСТОРІ КИЄВА (НА ПРИКЛАДІ ТРЦ).....	23

Філософські науки

<i>Гаєвська С.Р.</i> ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИМІРІВ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ	25
<i>Жукович І.І.</i> УВІКОВІЧЕНИЙ МИТЕЦЬ	29

Юридичні науки

<i>Бабіков Д.В.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ТОВАРІВ	34
<i>Гармаш Т.В.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ЇХ ПОСАДОВИХ ОСІБ.....	39
<i>Діма Серге Патрік</i> ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ	44
<i>Дьоміна О.П.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТ.134 КК В КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	51
<i>Лісниченко Л.В.</i> ДЕЯКІ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ОЗНАКИ ОСОБИСТОСТІ ГРАБІЖНИКА ТА РОЗБІЙНИКА.....	57
<i>Осоріо Аріас Ф.М.</i> ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПАЦІЄНТА	63

Чередниченко О.Ю. АКТУАЛЬНІСТЬ НАДАННЯ ЗАЛІЗНИЧНИКАМ ТЕОРИТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК РЕАГУВАННЯ НА АКТИ НЕЗАКОННОГО ВТРУЧАННЯ В РОБОТУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ..... 68

НЕВІДОМІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ ХУДОЖНИКА Ю. БУЦМАНЮКА
ТА О. ВІТАЛІЯ ГРАДЮКА ПІД ЧАС РОЗПИСУ
ЦЕРКВИ ПРСВ. СЕРЦЯ ХРИСТОВОГО У М. ЖОВКВІ

Садова-Мандюк О.Я.

головний спеціаліст відділу реставрації живопису

Державного підприємства

«Український регіональний спеціалізований

науково-реставраційний інститут

«Укрзахідпроектреставрація»

(ДП «Інститут «Укрзахідпроектреставрація»)

м. Львів, Україна

У 1909 р. у жовківський монастир Різдва Христового ЧСВВ було призначено ігуменом о. Віталія Градюка (1872–1961 рр.). Ще молодий, але добре освічений священник, знавець декількох мов (в т.ч. грецької і латини) із завзяттям приступив до виконання своїх обов'язків, серед яких було не лише проповідування Слова Божого і управління господарством монастиря, а й декорування недавно збудованого великого храму. Для виконання стінопису священник обрав молодого художника Ю. Буцманюка. Щоб пересвідчитись у професійних навиках маляра, йому спочатку було запропоновано розписати порівняно невелику каплицю «Покрови» (бл. 150 кв. м) [1, с.15]. Впродовж 1910–1911 рр. проект, що включав настінне малярство й вітраж, було втілено і він отримав схвалення, як ігумена о. Віталія Градюка, так і багатьох сучасників.

Про роботу Ю. Буцманюка в каплиці є обмаль інформації. Один з перших дослідників його творчості М. Островерха у своїй статті про художника згадує що ще будучи молодим хлопцем позував йому для зображення ангелів у каплиці. Також розповідає, що у постатях зображених святих пізнаються портрети о. Віталія Градюка, о. Епіфанія Теодоровича, о. Євгена Мальчинського, братів Нестора Шеремети та Варлаама Шавали [2, с.23]. В цьому короткому спогаді про розпис каплиці є згадка як «предобра

душа» о. Віталій заохочував маляра якнайшвидше завершити роботу, бо йому дуже кортіло побачити стінопис всієї каплиці [2, с.23].

Мабуть після завершення розпису між ігуменом та художником була домовленість про подальше декорування храму, бо в квітні 1912 р. монастирська братія на сторінках часопису «Місіонар» звертається до всіх небайдужих за фінансовою допомогою [3, с.7]. Але через необхідність Ю. Буцманюку продовжувати навчання і, мабуть, фінансові труднощі замовника, реалізація проекту відклалась. Далі розпочалась Перша світова війна, під час якої було пограбовано монастир [4, с.1], скрутні післявоєнні роки, а ще в жовківському монастирі не виявилось людини, яка б мала бажання та сили продовжити розпочату справу.

Лише після дванадцятирічної перерви, коли у 1926 р. на посаду ігумена повертається о. Віталій Градюк, було продовжено оздоблення церкви. Мабуть, в проміжку 1927–1929 рр. священник обговорював з Ю. Буцманюком можливість проведення художніх робіт, бо в серпні 1929 р., в планах на наступний рік ігумен записав: «помалювати церкву» [5, с.2].

Практичним заходам з реалізації задуманого малярства передувало півтора року підготовчих робіт. В цей час ставилось рихтування, ґрунтувались стіни і 3 лютого 1931 р. було розпочато виконання стінопису [5, с.2]. Протягом 1931–1934 рр. Ю. Буцманюк розписав склепіння бані, паруси, стовпи та святилище. Роботи виконувались почергово, зверху вниз. Після перенесення рисунків на поґрунтовані стіни, помічник золотив чи сріблів відповідні площини, а художник приступав до розпису. Фінансові витрати монастиря на ці роботи були дуже великими. Оплата праці художника була чималою. Окрім того збереглись записи 1931 р. про купівлю кольорового скла для вікон бані, про книжечки золота, яке привозилось з Відня, зрештою про закупівлю крейди і «яєць до темпері» [6, с.18].

В архіві зберігся надзвичайно цікавий документ – «Умова між монастирем оо. Василіан в Жовкві заступленим через о. ігумена Віталія Градюка з одної, а п. Юліаном Буцманюком артистом-малярем з другої сторони

відносно дальшого малювання церкви монастиря оо. Василіан в Жовкві», датований 13.10.1934 роком [6, с.18]. Угода, дія якої передбачалась на рік, містила п'ятнадцять пунктів, в яких йшлося про обов'язки і права сторін. Серед них є декілька найцікавіших, які висвітлюють безпосередній процес виконання стінопису. Перший пункт цієї угоди передбачав роботу художника впродовж цілого року по сім годин на день, за винятком неділь і святкових днів. В теплу пору року митець зобов'язувався виконувати роботи безпосередньо в церкві, а взимку готувати ескізи та картони в майстерні. Підсумовуючи перший пункт угоди сказано: «п. Юліян Буцманюк має виконувати сю працю совісно після найкращого свого знання так під оглядом мистецьким як і технічним та після з гори наміченого пляну в порозумінню з ігуменатом монастиря оо. Василіан в Жовкві» [6, с.18]. У другому пункті угоди вказано, що всі непорозуміння має вирішувати Протоігумен ЧСВВ після отримання висновків професіоналів.

Третій пункт містив умову, що всі проекти і рисунки мальовані для церковної роботи належать монастирю ЧСВВ у Жовкві, а також зобов'язував автора малювати всіх персонажів у композиціях з «живих моделей». Четвертий обумовлював оплату праці художника, а п'ятий – визначав обов'язки монастиря щодо закупівлі матеріалів (в переліку «фарби, олій (покіст), молоко, яйця, кисти, щітки, посудини і т.п.») та встановлення риштувань. Наступний пункт також зобов'язував монастир надати позолотника, маляра та робітника, а «якщо треба буде, то й більше» на допомогу митцеві. Сьомий пункт передбачав оплачувану відпустку художнику та сплату монастирем податків. Також монастир отримував право (восьмий пункт угоди) на вирахування коштів із зарплати маляра в разі невиконання ним взятих на себе зобов'язань.

Ця угода є єдиним документом між Ю. Буцманюком та адміністрацією монастиря з тих, які збереглись до сьогодні. Можливо, вона була укладена одноразово і більше не існувало схожих документів. Її два чорнових варіанти, правлені рукою о. Віталія Градюка, свідчать про те, що до 1934 р. не було подібних документів, які були б попередньо сформовані і за шаблоном переписувались з року в рік. Можливо, під час роботи виникали якісь

непорозуміння і для того, щоб уникнути їх в майбутньому, було укладено цю угоду.

У 1935 і 1936 рр. Ю. Буцманюк розмальовує південне крило трансепту, а в 1936–1937 рр. – північне. Після незначної перерви у 1938 р., розпис продовжився у 1939 р. і художник виконав малярство на стінах західного крила нави. В цей же час, мабуть, було вже розкреслено стіни і склепіння притвору та хорів, але Друга світова війна змусила митця емігрувати на Захід і стінопис залишився незавершеним.

Література

1. Буцманюк Ю. Мій життєпис // Юліян Буцманюк. Монографічна студія: під заг. ред. М. Хом'яка / канадське наукове товариство ім. Шевченка. Т. 20. Едмонтон, 1982. С. 15.

2. Островерха М. Здається – було це вчора // Юліян Буцманюк. Монографічна студія: під заг. ред. М. Хом'яка / канадське наукове товариство ім. Шевченка. Т. 20. Едмонтон, 1982. С.23.

3. Місіонар. Лютий. 1912. Жовква, 1912. С. 7.

4. ЦДІА у Львові. Ф. 684. Оп. 1. Спр. 1512. Арк. 1 (Доповідний лист заступника ігумена в Жовкві Пелеха Модеста прокуратору монастирів василіанського ордену в Львові про зловживання допущені польськими солдатами під час захоплення ними монастиря. 4.06.1919 р. (рукопис).

5. ЦДІА у Львові. Ф. 684. Оп. 2. Спр. 27. Арк. 2. (Жовківський монастир. Архів оо. Василіан (рукопис).

6. ЦДІА у Львові. Ф. 684. Оп. 1. Спр. 1550. Арк. 18. (Записний блокнот про видатки на малювання церкви та інші будівельно-ремонтні роботи, а також умови з нештатними працівниками. 1931–1935 рр. (рукопис).

ПРОТИДІЯ ПРОЯВАМ МЕДІА-ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕРОРИЗМУ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

*Саган О.В.,
аспірантка Національного інституту
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

До 2000 року причини тероризму у Великобританії передусім були пов'язані з конфліктом з Північною Ірландією та діяльністю близькосхідних терористичних груп здебільшого у зв'язку з араба-ізраїльським конфліктом. Починаючи з 2000 року більшість терористичних актів у країні свідчать про загрозу ісламського тероризму, який за даними Міністерства внутрішніх справ Великобританії серед загроз національній безпеці став домінуючим. Зокрема, про цю негативну тенденцію свідчать статистичні дані по кількості терористичних актів у 2000 році та у 2017. Йдеться про 61 випадок у 2000 році проти з 122 у 2017 [1].

Відповідно до дослідження Глобального індексу тероризму (ГТІ) за підсумками 2017 року, проведеного в 160 країнах світу, Великобританія за рівнем терористичної загрози посіла 35 строку. У межах світової спільноти ГТІ почав вимірюватися з 2012 року. Окрім основних факторів, які можуть спричиняти тероризм, індекс включає показники, що можуть створювати побічні фактори, зокрема мова йде про використання терористами мас-медійного ресурсу [2]. Останній фактор може пояснити збільшення рівня терористичної загрози, адже швидке засвоєння терористами віртуального простору значною мірою вплинуло на їхні можливості поширення терористичної ідеології, вербування нових членів та зрештою здійснення самих терактів у місцях, які знаходяться далеко поза межами салафітської сцени.

На масштаби радикалізації суспільства Великобританії вплинув і такий фактор як широка доступність медіа-інформаційних технологій, які виступають

зручним інструментом он-лайн радикалізації та інформаційної політики впливових медіа-компаній.

Починаючи з 2015 року Великобританію охопила чергова хвиля терористичних актів, яку супроводжувала активна медіа-інформаційна кампанія. Іншою особливістю цієї хвилі став медіа-тероризм як окрема складова міжнародного терористичного руху. Все це спричинило загострення соціально-політичної ситуації в країні, відповіддю на яку стала заява у червні 2017 року прем'єр-міністра Великобританії Терези Мей про нагальну необхідність викорінення місць поширення ядовитої ідеології екстремізму, яким зокрема став Інтернет. Його ресурси і майданчики вона назвала основним середовищем, що сприяє тероризму. Справа в тому, що Ісламська держава (ІД) радикально змінила уявлення стосовно глобальної комунікації джихаду. Друкуючи свою ідеологію у глянцевих журналах та знімаючи пропагандистські відео у краших традиціях Голівуду, терористи почали активно використовувати Інтернет для поширення своїх повідомлень. Крім того, джихадисти неодноразово демонстрували свою здатність пристосовуватися, змінюючи основні платформи на користь зашифрованих повідомлень при кожній спробі спецслужб придушити їхню діяльність в мережі [3].

Іншим сприятливим для терористів фактором є відсутність підтримки антитерористичної політики держави з боку деяких впливових медіа-компаній. В одному з інтерв'ю газеті «Sunday Times» Міністр безпеки Британії Бен Воллес назвав технологічні платформи Facebook та Google «безжальними спекулянтами», звинувативши їх у тому, що вони роблять занадто мало щоб допомогти уряду боротися з он-лайн тероризмом [4].

Слід зазначити, що раніше міністр внутрішніх справ Великобританії вже виступав з критикою використання у WhatsApp наскрізного шифрування, яке значно ускладнює роботу правоохоронних органів [4]. Цим, наразі, активно користуються організації екстремістського і терористичного спрямування для пересилання повідомлень, інструкцій та іншого матеріалу.

Незважаючи на деякі публічні кроки з координації дій щодо боротьби з

тероризмом Комітет внутрішніх справ Великобританії висловив занепокоєння у відношенні Facebook, Google та Twitter через те, що ті не змогли ефективно застосувати свої власні правила по відношенню до контенту, який розпалює ненависть [4].

З урахуванням недоліків державної політики у сфері боротьби з медіа-інформаційним тероризмом уряд Великобританії здійснив низку кроків в рамках проголошеної стратегії боротьби з медіа-тероризмом.

Одним з них стало прийняття у червні 2018 року оновленої контртерористичної стратегії «Contest», метою якої є позбавлення терористів безпечного простору. Зазначена стратегія складається з чотирьох напрямів діяльності, а саме: запобігати (Prevent), захищати (Protect), готуватися (Prepare) і переслідувати (Pursue). На відміну від попередніх варіантів стратегії «Contest 2018» більше уваги приділяє способам запобігання та попередження громадськості про загрози тероризму [5].

Зокрема в рамках проголошеної Терезою Мей ініціативи були прийняті такі рішення:

- змінити тактику реагування на користь ініціативи. Йдеться про те, що уряд, громадянське суспільство і релігійні установи повинні докласти більше зусиль для того, щоб засудження, спростування і альтернативні думки щодо тероризму були в достатній мірі представлені в мережі Інтернет. Крім того, технологічні компанії, великі і малі, мають відігравати активну, а не реактивну (пасивну) роль, беручи участь у просуванні правдивого, вартого довіри контенту як засобу стримування впливу контенту екстремістського характеру;

- кинути виклик ісламській екстремістській ідеології не лише в мережі Інтернет, а й безпосередньо у навчальних закладах, на робочих місцях та в мечетях;

- покласти на уряд відповідальність за попередження громадськості про загрози тероризму, замість того щоб виключно покладатися на контроль з боку технологічних компаній і так званих хакатонів (форуми розробників, під час

яких спеціалісти з різних областей розробки програмного забезпечення разом працюють над рішенням певної проблеми) [3].

Крім того, уряд Великобританії розглядає можливість введення податку «за екстремізм», який буде стосуватися медіа-компаній, які не поспішають видаляти терористичний контент. З цього приводу міністр безпеки Великобританії Бен Воллес висловив думку, що штрафні санкції сприятимуть більш швидкому реагуванню та зрештою контролю за характером контенту з боку медіа-компаній.

Висновки. Для ефективної боротьби з сучасним тероризмом уряд Великобританії врахував нові особливості терористичної загрози. Зміна методів боротьби, передусім, пов'язана з впливом низки чинників, а саме: проблеми політики мультикультуралізму, що призвело до зростання соціальної напруги всередині суспільства; доступність інформаційних технологій, як зручного способу радикалізації; відсутність відповідних нормативно-правових документів, які регламентують діяльність медіа-компаній та визначають їх відповідальність перед державою; перехід діяльності екстремістських і радикальних структур у кіберпростір, який через відсутність ефективного контролю з боку держави став їх головним рупором.

Література:

1. Terrorism in the United Kingdom [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Terrorism_in_the_United_Kingdom

2. Світовий показник тероризму [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83

3. How to stop online radicalization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://edition.cnn.com/2017/06/05/opinions/how-to-stop-online-radicalization-ahmed-opinion/index.html>

4. UK eyeing 'extremism' tax on social media giants [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://techcrunch.com/2018/01/02/uk-eyeing-extremism-tax-on-social-media-giants/>

5. [Counter-terrorism strategy \(CONTEST\) 2018](https://www.gov.uk/government/publications/counter-terrorism-strategy-contest-2018) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/counter-terrorism-strategy-contest-2018>

УДК: 32. 316. 77

Політичні науки

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ

Шавардова О.Ю.

канд. політичних наук

Політична мова функціонує в політичній комунікації, вона є винятково ефективним інструментом політики, боротьби за владу, вплив і контроль, сутнісним наповненням політичних комунікацій.

В сучасному світі політична мова орієнтована на те, щоб викликати бажаний тип вербальної або поведінкової реакції з боку об'єкта впливу. У зв'язку із цим політична мова відрізняється не тільки високим рівнем емоційної забарвленості, моральної насиченості, використанням певних стилістичних фігур, що у свою чергу, надає диференціацію її функціонального використання [1].

Саме завдячуючи мові політична комунікація стає однією із найважливіших факторів консолідації суспільства, високого рівня легітимності політичних інститутів, погодження політичних інтересів, суспільно-політичних конфліктів, відкритого діалогу влади й суспільства тощо. Політична комунікація є своєрідним соціально-інформаційним полем політики, що об'єднує всі компоненти політичної сфери суспільства та структурує політичну діяльність.

Виходячи з цього, в інформаційному полі політики врівні з формалізованими інституалізованими каналами масової комунікації окреме місце займають неформальні комунікації. Їх значення зростає в останній час. На думку багатьох

дослідників це пов'язано з тим, що в суспільстві спостерігається зменшення довіри до офіційних джерел інформації і в кінці кінців приводить до зростання значущості інформації, яка отримується в процесі міжособистісного спілкування [2].

Традиційно неформальні комунікації класифікують за наступними критеріями:

- Фольклорно-ментальні елементи неформальної політичної комунікації. Міфи, легенди, повір'я як засоби реалізації політичної мети, управлінських механізмів на інструментальному та цілісному рівнях є універсальними явищами і на сьогодні набувають все більшого поширення. Політичний міф, зокрема, це є розповідання, що має ідеологічне забарвлення тих чи інших подій, сприяє реалізації конкретних політичних цілей всіляких груп, які змагаються за владу. Політичні міфи можуть одночасно виступати як узагальнене уявлення про політичну дійсність, так і інструментом породження цієї дійсності і в сучасному світі вони являють собою штучно створені певною політичною елітою «продукти» з використанням специфічних технологій [3]. При цьому найважливішою функцією політичного міфу є легітимація влади; міф наділяє владу певною сакральністю, визначає і само право на владу того чи іншого лідера або цілих груп політичних діячів, а створений міфологічний образ дозволяє владі утримувати свої верховні позиції та сприяє здійсненню ієрархії в суспільстві.

Політична легенда – це вигадка, витівка, щось неймовірне, що дозволяє політику утримуватися на «плаву», менше витратити зусиль на рекламу у виборчому, зокрема, процесі.

- Неформальні елементи громадської думки, до яких відносять плітки, чутки, пересуди, забубони, байки, поголос тощо; в основі неформальних елементів комунікацій лежить вигадка, яку породжує уже перший оповідач, оскільки він не може володіти вичерпаною інформацією і тому намагається реконструювати інформаційний пробіл. Серед перерахованих вище елементів громадської думки, найбільш значущими, на наш погляд, є чутки та плітки, які з'являються завжди за однієї причини – нестачі або відсутності інформації.

Подібні неформальні елементи являють собою різновид інформації, що поширюється по неофіційним каналам і є специфічним видом міжособистісної комунікації, фактором відображення громадської думки і суспільних настроїв; діюча система інтерпретації подій масовою свідомістю у відповідності зі сформованим менталітетом. Досягаючи певної інтенсивності чутки (плітки) породжують фобії, страх, дискомфортний стан, які можуть перетворитися на масові дії, в непокору владі і навіть погроми.

Розрізняють: 1) прямі та опосередковані чутки; 2) неправдиві чутки, напівудавані, наближені до дійсності; 3) експресивні чутки – емоційні стани, що виражаються у змісті чуток (чутки-бажання, чутки-лякало, агресивні чутки) [4].

Цей різновид неформальної політичної комунікації стає своєрідним електоральним ресурсом, який здійснюється нарівні з адміністративними, владними, фінансовими та іншими ресурсами і використовуються в політичних цілях – населення може бути спрямоване на вчинення протестних дій (масових заворушень, страйків), які вигідні для однієї з політичних сил.

- Сатиричні форми політичної неформальної комунікації являють важливий засіб жорсткого, картаючого глузованого виявлення (викривання) людських вад та недоліків суспільного життя. До сатиричних елементів громадської думки відносять гумор, іронію, афоризми, анекдоти, частівки, сатиру, глузування, жарти. Серед цього різновиду засобів політичної комунікації слід зупинитися на так званому політичному гуморі (каламбури, карикатури, фейлетони, анекдоти тощо). Сутністю політичного гумору є викриття протиріч, подвійних стандартів в політиці. Найбільшу поширеність та популярність в суспільстві здобули анекдоти, які являють собою короткі смішні історії про будь-яку політичну ситуацію, лідера або групи, яка доводить ситуацію до абсурду або висміює безглуздість політиків. При цьому, як правило, анекдоти виникають спонтанно і з'являються своєрідним оперативним відкликом громадськості на найбільш актуальні в даний час події та проблеми [5].

Вираз «почуття гумору» структурно має відношення також до елементів

неформальної комунікації і спочатку мало естетичну конотацію, що позначає здатність сприймати та розуміти гумор. Але з часом почуття гумору, як риса характеру, придбала соціально бажаний сенс і стало розглядатися як невід'ємна складова лідерства. Гумор – це широке поняття доброзичливо – глузливого відношення до чого-небудь, уміння помічати і виставляти на сміх кумедне та безглузде в життєвих явищах.

Через свою двозначність і можливість взяти свої слова назад гумор, по-перше, може бути корисною тактикою для захисту своєї та чужої репутації і тому відіграють важливу роль в полегшенні соціальних взаємодій; по-друге, гумор використовується людьми для підтримки свого статусу в груповій ієрархії. І, нарешті, по-третє, гумор може бути способом зміцнення згуртованості та почуття групової ідентичності, може допомогти підтримувати добрі стосунки в певній групі людей та сприяти зняттю стресу у випадку наростання перевтоми.

- Фальсифікуючі елементи інформаційного простору – одурення, наклеп, обмовляння, наговір, дезінформація, брехня, доноси, обман.

- Інтерпретивні елементи неформальної комунікації – здогадки, домисли.

- Графічні форми вираження громадської думки – шарж, карикатури, графіти. Подібне неформальне арт-мистецтво, як правило, формує негативну оцінку діяльності політичних лідерів та інститутів. Але такі самі неформальні джерела можуть виконувати і позитивну роль, особливо тоді, коли формуються політичні переваги. Перш за все вони спрямовані на те, щоб привернути увагу населення до політики. Дякуючи цьому виду неформальної політичної комунікації, абсолютно не зацікавлене в політиці населення, проявляє особливе бажання прийняти участь в політичному житті країни, чинити безпосередній вплив на розвиток та функціонування тих чи інших політичних інститутів, здійснювати контроль за органами державної влади з метою припинення зловживань, беззаконня та несправедливості боротьби з корупцією [6].

Слід зауважити, що мовна неформальна комунікація в силу своєї природи досить часто використовується в рамках «брудних технологій», стають одним із

засобів маніпуляції громадської думки. Деструктивний потенціал від використання «брудних технологій» в політичних комунікаціях полягає в тому, що за певних умов вони здатні спровокувати електоральну апатію, а також впливати на довіру до влади і до політики в цілому.

Підсумовуючи викладене можна констатувати, що для мовної неформальної комунікативної політики притаманна амбівалентність, яка здатна за певних умов грати руйнівну роль, створювати напруження в суспільстві. Але, як показує практика, цей процес не зупинний, нескінченно репродукується в залежності від нових умов (соціальних настроїв, очікувань та розчарувань тощо). Проте превалюючими є її стабілізуюча та творча роль. Необхідно брати до уваги, що емоційне забарвлення, яке надається інформації за допомогою неформальних засобів політичної комунікації, робить її принадливою, сприяє її швидкому та глибокому запам'ятовуванню, спрощує її сприйняття та доступність для всіх соціальних груп [7]. Треба також додати, що як факт мови неформальна політична комунікація використовує властиві мові формальні оболонки (словесні, морфемні) і звичні синтагматичні ланцюжки.

Актуальність теми дослідження про неформальну комунікативну політику продиктована кардинальними та глибинними змінами в політичному процесі сучасної України.

Література:

1. Шавардова Е.Ю. Язык как средство политической коммуникации. Монография, ЦП «Компринт», 2017. – 198 с.
2. Дмитриев А.В., Латынов В.В., Хлопьев А.Т. Неформальная политическая коммуникация, 1997. РОССПЭН – 200 с.
3. Табакаев Ф.К., Фатихов С.П. Политический миф как стратегический ресурс территориальной имиджевой политики (электронный ресурс) / Ф.К. Табакаев, С.П. Фатихов – 2017. – Режим доступа: [http://e-notabene.ru/view_article.php?id_article=229116 & nb=1](http://e-notabene.ru/view_article.php?id_article=229116&nb=1).
4. Knapp R.H. Psychology of Rumor // Public Opinion Quarterly. 1944, №8. P. 22-37.

5. Макарова И.В. Неформальная коммуникация. 2003. Автореферат по философии, 17 с.

6. Кузьмина Е.А., Бойко А.А. Политические коммуникации в современном обществе. International Scientific Journal, 2006, №5, С. 108-111.

7. Кретов Б.Е. Средства массовой коммуникации – элемент политической системы общества // Социально-гуманитарные знания. 2000, №1 101 с.

УДК 304

Соціологічні науки

КОНЦЕПЦІЯ БЛОГОСФЕРИ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ЗМК

*Лисенко М.В.,
студентка 4-го курсу ВПІ НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського»,
спеціальність журналістика.
м.Ки*

Вступ. Зараз в медійному просторі України та інших європейських країн постала епоха розвитку Інтернету. Сучасна молодь вже не сприймає друковані ЗМІ як єдине джерело інформації і не довіряє «офіційній» точці зору з будь-яких питань, вважаючи її заангажованою. Натомість, з'явилися нові лідери думок – блогери. Люди, які позиціонують себе як незалежні ЗМІ, отримують дедалі більший вплив на масовою свідомістю. Громадськість починає довіряти експертам з інтернету більше, ніж лікарям та людям з фаховою освітою у певній галузі. Проаналізувавши діяльність найпопулярніших серед молодіжної аудиторії блогерів – Олександри Мітрошиної, Ксенії Хіжняк, Сабіни Тегаєвої, та інших можна зробити висновок, що кожна сфера потребує експерта, якому можна довіряти, і який пояснить все простими словами. У той самий час, це трудомістка діяльність, яка потребує розуміння своєї цільової аудиторії, створення ефективною концепції просування. Тому наша задача – зрозуміти усі аспекти роботи блогером та вплив подібних ЗМІ на сучасну громадськість. В роботі також вказано тренди, які розробляють блогери задля нарощування своєї аудиторії.

Мета. Обґрунтування необхідності створення блогів як нових ЗМК, аналіз соціальних проблем, висвітлених у блогах і їх вплив на масову свідомість.

Результати. З дитинства усі соціальні особи намагаються знайти для себе приклад для наслідування. У дитинстві це мати або батько, які здаються розважливими та мудрими. Підлітковий вік характеризується тим, що юні хлопці та дівчата наслідують старших однолітків, зірок естради, акторів кіно – вони здаються їм впливовими. Дехто захоплюється книжковими героями, намагаючись наслідувати їх позитивні риси або виховати в собі певні якості. Але в останні роки весь медіа світ переповнений блогерами – журналістами-зірками, за чийм життям можна слідкувати. Вони створюють тренди, стають обличчям різних брендів і мають владу на своєю аудиторію. І коли декілька років тому бренди не сприймали цей рух серйозно, надаючи перевагу співпраці з зірками шоу-бізнесу або спорту, то зараз рекламні відділи націлені на пошук обличь саме у сфері блогінгу [1]. Але як з хоббі ці люди змогли перетворити себе на лідера масових комунікацій?

По-перше, блогери не стримані ніякими правилами: соціальні мережі, на яких вони створюють свій продукт, практично не мають цензури. І якщо всі телеканали, газети та журнали вважаються заздалегідь заангажованими, то про блогерів думка інша: уся інформація, яку вони публікують на своїх сторінках, сприймається від першої особи.

Інша причина – вони пишуть простою та зрозумілою мовою для своєї аудиторії. Зважаючи на те, що аудиторія в таких соціальних мережах, як Instagram и Youtube переважно молода, то інформація подається легко і невимушено, неначе спілкування з друзями. І навіть текст про купівлю мікрохвильової пічки сприймається інакше, адже блогери розуміють потреби своєї цільової аудиторії, і вміють спонукати її до виконання певних дій. Через це і поради блогера придбати якийсь предмет молода аудиторія довірятиме більше, ніж експерту з багаторічним стажем, тому що блогер здається «одним зі своїх», і навіть реклама з його вуст сприймається щиро[2, с. 35].

Ще однією причиною є те, що блогер не має ні перед ким обов'язків. Принаймні, таке враження складається на перший погляд. Наприклад, коли популярне ЗМІ бере інтерв'ю у офіційної особи, ця людина ніколи не зможе відкрито зізнатися у своїх помилках і розповісти про реальний стан речей. Це впливає на лояльність її аудиторії, які дізнаються правду з інших джерел. Тому більшість молоді аудиторії і довіряє блогерам, які хоча і можуть вживати ненормативну лексику, спілкуючись з мільйонною аудиторією, але роблять це більш щиро.

Метою підписки аудиторій на блогера може бути безліч, але основні з них – розваги та отримання інформації. Наприклад, в друкованих та теле-ЗМІ людина не зможе знайти відповідь на те, як їй дешево подорожувати або перейти на правильне харчування. Потрібно провести певне розслідування в Інтернеті, порівнюючи велику кількість джерел. В цьому є неодмінний плюс існування блогів – вони всі поділені тематично, і тематика вказана в назві профілю. У 2018 році на платформі Instagram з'явилася можливість закріплювати найцікавіші пости блога у відділ «актуальне», і новим підписникам доведеться витратити 5-10 хвилин на пошук необхідних знань[5, с.127].

Якщо підбити короткі підсумки, то блогер – це людина, які публікує свою творчість у різних соціальних мережах, і яка приваблює людей своєю відкритістю, правдивістю та потрібною інформацією.

Але як потрібно себе позиціонувати, щоб переконати підписатися на себе велику аудиторію? І хоча кожен блог відрізняється від інших, загальні тренди суспільства все одно мають бути присутні. Варто звернути увагу на соціальний портрет типового користувача Instagram: дівчина, 18-24, цікавиться сучасними трендами, любить фотографуватись, намагається притримуватись здорового способу життя, в середньому 1-2 рази на тиждень займається спортом і мріє схуднути. Вона веде активний спосіб життя, час від часу подорожує, часто зустрічається з друзями і любить демонструвати це у своїх соціальних мережах. В Instagram заходить щонайменше 10 разів на день [3, с.78]. Хоча працювати в креативній сфері, але не має достатньо знань. Має сучасні погляди на життя,

деякою мірою вважає себе феміністкою і незалежною від чоловік. 50% аудиторії є незаміжні/не мають постійних стосунків.

На прикладі найпопулярніших серед цієї аудиторії можна визначити, як інтереси і потреби людей застосовуються. Олександра Мітрошина – одна з найпопулярніших блогерів СНГ, пише на тему фемінізму, спорту та мотивації. Дівчина закликає виступати проти стереотипів про слабких жінок і займатися тією справою, про яку ви завжди мріяли, навіть якщо соціум буде доводити протилежне [4].

Саша завела профіль в Інстаграм шість років тому. На селфі з університетських пар і зі змагань з карате незабаром підписалася перша тисяча знайомих. Спортивна направленість, відверті дописи, якісний і регулярний контент за півроку збільшили аудиторію сторінки в 10 разів і принесли Мітрошиній першу рекламу по бартеру. Сторінка Олександри є прикладом сучасної дівчини, яка не боїться успіху й осуду серед оточуючих, що і приваблює її аудиторію.

Другим прикладом сучасної популярної блогерки є Ксенія Хіжняк. Це акторка, мати двох дітей, у минулому модель. Вона розповідає про стосунки з чоловіком, ділиться досвідом з рішення різних сімейних ситуацій і своїм підходом до виховання дітей, дає поради з того, як виховати в собі харизму. Блог Ксенії – нетипова сторінка успішної особи, яка не живе ідеальним життям, не має неймовірних стосунків з чоловіком та не є зразковою матір'ю. Жінка руйнує стереотипи соціальних мереж, доводячи, що кожна сім'я має проблеми, і часто вам доведеться переживати невдоволеність, роздратування, а можливо навіть і біль. Питання лише в тому, як до цього ставитись, адже уся відповідальність за життя лежить на її власнику. Її різкі, іноді з ненормативною лексикою, але сповнені позитиву дописи в Instagram приваблюють навіть тих підписників, хто ще не замислювався про сім'ю та дітей.

Як останній приклад можна навести блог Сабіни Тагаєвої. Звичайна дівчина з Узбекистану ще декілька років тому працювала офіціанткою в кав'ярні і не знала, як виїхати зі свого маленького містечка. Зараз Сабіні лише

21 рік, а вона має блог на 300 000 підписників, ведуться зйомки її власного курсу, а в особистому житті Сабіни зовсім недавно відбулася подія, на яку вона чекала понад рік – дівчина вийшла заміж.

Сабіна відверто розповідає про тяжке життя у мусульманській родині, як вона навчилася любити себе і своє тіло попри образи однолітків, розкриває секрети бюджетного догляду. Дівчина заявляє, що кожен може стати успішним, варто лише цього захотіти і почати діяти у потрібному напрямку. У блозі Тагаєвої також можна знайти поради з ефективного планування і тайм-менеджменту.

Висновок. У 2019 році попит на блогерів дедалі збільшується, адже молода аудиторія буде шукати ті ЗМК, яким вона зможе довіряти і де буде знаходити потрібну для себе інформацію. Так як попри все молодь цікавлять такі тематики, як спорт, тайм-менеджмент, стосунки з протилежною статтю, кар'єра та успіх, можна очікувати появи ще більшої кількості «одноосібних ЗМІ». Варто зазначити, що аудиторію приваблюють не тільки тексти, а і оформлення сторінки – професійні фото, які поєднуються за кольором, незвичні ракурси і т.д. У той самий час, користувачі Інстаграма вже стомилися від «ідеальних позиціонувань» деяких особистостей – завжди гарні та вдоволені особи, які щодня прокидаються у різних країнах, вже починають відходити у минуле. На заміну їм приходять звичайні люди – зі своїми недоліками, вадами, які демонструють своє реальне життя. Користувачам соціальних мереж подобається спостерігати за своїми однолітками, які досягають вершин у певних сферах, при цьому не маючи великого стартового капіталу або зв'язків. Сьогоднішній тренд на відвертість розповсюджується навіть на рекламу, коли блогер може відверто заявити, що йому запропонували цей продукт прорекламувати, він використовував його понад місяць і лише зараз може порекомендувати товар своїй аудиторії. На жаль, зараз мати блог бажає чи не кожен підліток або молода особа: вони вважають це легким способом заробити гроші, лише хизуючись собою. Через це у соціальних мережах з'являються сотні неякісних блогів, часто із скопійованим контентом, який не приносить

читачам жодної користі. Більше того, вони можуть завдати шкоди, рекламуючи неперевірені товари з метою заробити кошти. Тому наша задача, як дослідників такого соціального явища і аудиторії – фільтрувати усю інформації і підтримувати лише перевірені ЗМК.

Література:

1. Бондаренко О. Чому Instagram популярний в Україні [Електронний ресурс] / Олексій Бондаренко – Режим доступу до ресурсу: https://karabas.live/instagram_in_ukraine/.
2. Соболева Л. Феномен Instagram / Любов Соболева., 2018. – 288 с.
3. Плосков П. Сила Instagram. Простий шлях до мільйона підписників / Петро Плосков.. – 240 с.
4. «Атлетка-котлетка»: як Саша Мітрошина заробляє в Інстаграмі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kassa.yandex.ru/blog/atletka-kotletka>.
5. Сенаторов А. Бізнес в Instagram. Від реєстрації до перших грошей / Артем Сенаторов., 2018. – 180 с.

УДК 379.8

Соціологічні науки

ІННОВАЦІЇ В ДОЗВІЛЛЄВОМУ ПРОСТОРІ КИЄВА (НА ПРИКЛАДІ ТРЦ)

*Рибка О.Є,
студентка факультету івент-менеджменту та шоу-бізнесу
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

Ми всі живемо в ХХІ столітті, у вік нових технологій, новітніх винаходів. Коли кожного дня відбуваються відкриття чогось нового в усіх сферах життя та діяльності. У зв'язку з цим не стоїть на місці розвиток і дозвілля, і видів відпочинку нинішнього суспільства. Торгівельні центри стали місцем роботи, засобом заробітку для чималої частки населення нашої планети так і стали відпочинком. Кожного дня наплив людей там збільшується, як містяни

так і селяни приїжджаючи в місто в першу чергу відвідують ТРЦ, адже розвиток дозвілля там вирує з великою швидкістю. Є безліч занять як для дітей, так і для дорослих. На прикладі ТРЦ «ART MALL» можу сказати, що це ідеальне місце для відпочинку сім'ї. Одним із головних місць, яке випередило всі можливості відпочинку для дітей і зробило крок вперед для розвитку дитини стало дитяче місто професій «Kids Will» .

Необхідно звернути увагу на те, що при створенні сучасного, позитивного культурно-дозвіллевого середовища особливе значення надається розробленню дозвіллевих програм у торгових центрах. А саме: необхідності значення не тільки психологічних закономірностей взаємодії людей, особистих і групових інтересів, мотивів відвідування, але й хоча б загальних особливостей дозвіллевої орієнтації людей, яка складається стихійно, незалежно від діяльності тієї чи іншої дозвіллевої установи.

У зв'язку з тим, що потреби людей змінюються практично кожен раз, стало дуже складно планувати і розраховувати довгострокові стратегії та оперативно реагувати на зміни. Крім того технології дозволяють створювати комплексні системи взаємодії з людьми і стежити за результатами в реальному часі. Тому, для того щоб бути на хвилі змін і вміти управляти ними, необхідно повністю переглянути роботу культурно-дозвіллевої діяльності і адаптувати її до сучасних викликів. Французький соціолог Ж. Дюмазед'є так визначив функціональне місце розваг в системі дозвілля: «якщо відпочинок позбавляє людину втоми, то розваги рятують від нудьги, від рутини повсякденності, від недостатньої для мозку інформаційної насиченості життя». Таким чином, розваги є видом активної діяльності суб'єкта, яка спрямована на задоволення характерних для людини потреб (в фізіологічній, емоційній, інтелектуальній або духовній сфері) та забезпечує доступ додаткових емоцій, енергії, нових вражень.

Як висновок з вище зазначеного можна навести те, що фахівці дозвіллевої діяльності, що випускаються із вищих навчальних закладів мають бути готові до роботи із новими напрямками, адже у вік надзвичайно швидкого розвитку

технологій та інновацій дозвілля, та відпочинку за такими напрямками абсолютно різняться від звичної нам моделі. Загалом розваги є своєрідною формою дозвіллевої діяльності, яка зовні близька до відпочинку, але має певну змістову специфіку.

Література:

1. Джерело http://tourlib.net/books_ukr/bocheluk52.htm

2. Скляр С.Ю. Соціокультурні трансформації дозвіллевого простору молоді в умовах суспільних перетворень в Україні \ С.Ю. Скляр \ \ Соціальні технології. – 2010.- №10.

УДК 131.1

Філософські науки

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИМІРІВ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ

Гаєвська С.Р.,

*кандидат філософських наук, доцент каф. філософії Національного
університету водного господарства та природокористування,
м.Рівне, Україна.*

В умовах глобалізаційних трансформацій сучасного суспільства визначальним джерелом потуги соціально-економічних процесів та суверенітету держав постають інновації та інноваційна діяльність. Адже, саме країни з розвинутою інноваційною економікою та соціумом в цілому є справжніми лідерами цивілізаційних перетворень. Зростання значущості інноваційної парадигми розвитку в сучасних умовах стимулює вивчення інноваційного потенціалу регіонів і обумовлює потребу у формуванні інноваційного мислення.

Сьогодні потреба у потужній інноваційній активності обумовлюється переходом розвинутих країн світу від п'ятого технологічного укладу (де рушіями є інтернет, телекомунікації, мікроелектроніка, методи управління масовою свідомістю) до шостого технологічного укладу (нанотехнологій, робототехніки, нового природокористування, високими гуманітарними

технологіями, технологіями віртуальної реальності), що не тільки відкриває величезні можливості, а й породжує серйозні небезпеки та ризики. І не випадково, одним з актуальних напрямків сучасних наукових досліджень є “управління ризиками”, який виявляє специфіку людської діяльності в ситуації невизначеності і неминучості вибору та уміння віднаходити оптимальні рішення, враховуючи не тільки технологічні можливості, а й соціокультурні вимоги. Світові фінансові кризи, техногенні катастрофи, інформаційні війни підтверджують тезу про перетворення класичного індустріального суспільства в “суспільство ризику” [1]. Тому постає необхідність розвитку національної інноваційної системи на основі інноваційної моделі системи освіти. Фундаментальні науки і освіта постають навігаторами інноваційних процесів, визначаючи їх моделі.

Сьогодні ми знаходимося на етапі формування постнекласичної науки і наукової раціональності [2], що супроводжується зміною загальнонаукової картини світу, глибинними змінами нормативних структур наукових досліджень. Постнекласична наука орієнтується на органічний зв'язок науки і культури, науки і етики. На етапі постнекласичної науки поступово стирається протиставлення “наук про природу” і “наук про дух”, сприяючи формуванню культури міждисциплінарного, синтетичного мислення, яке спирається на опанування філософськими і гуманітарними вимірами наукових проблем та на традиції критичної аналітичної методології. Синергетичний підхід є однією з найпродуктивніших методологій зближення природничих і гуманітарних наук.

В сучасному глобалізованому світі процес диференціації наук, формування нових наукових напрямів і дисциплін відбувається одночасно з процесом інтеграції знання, появи пограничних міждисциплінарних досліджень, що вимагає формування творчого мислення, відкритого до нового, здатного до самонавчання і саморозвитку. Міждисциплінарний підхід до осягнення складної реальності, синтез соціально-гуманітарних і науково-природничих знань в загальнонауковій, постнекласичній синергетичній картині світу, еколого-соціальна експертиза розвитку науки і техніки постають умовами звільнення мислення від

обмежень технократичної ментальності, поглиблюючи інтелектуальний потенціал дослідників. Адже саме розвиток інтелектуального потенціалу суб'єктів діяльності є одним із визначальних чинників інноваційної моделі розвитку.

В той же час, інноваційний розвиток не є панацеєю за будь-яких соціокультурних умов. Адже відомо, що інноваційний розвиток найбільше спрацьовує в тих країнах, де сформована, наприклад, відповідна інституціональна система [3]. А позиція “інновації заради інновацій” може призвести до протилежних результатів.

Всеж таки, майбутнє суспільства вбачають в його інноваційному типі розвитку на основі якісних перетворень не тільки в техніці і технологіях, а й в політико-правовій, соціально-культурній сферах життєдіяльності. Тому інновації, як формуючий початок соціальної реальності, розглядають як спосіб подолання соціально-економічних криз, адже вони впливають на всі сфери суспільства.

Виходячи з даних міркувань, важливою проблемою постає такий стан, коли прискорення інноваційного розвитку сучасного суспільства випереджає можливість його адекватного соціально-філософського осмислення, як цілісного соціокультурного феномену, в контексті соціального буття людини, впливаючи на спосіб самоздійснення людини як особистості.

Глобальні масштаби інноваційної діяльності, яка передбачає системне перетворення людиною природної і соціальної реальності, вимагає як осягнення її специфіки і тенденцій, так і підготовки інноваторів, зміни не тільки в технологічній і економічній сферах, а й в поведінці і стилі мислення. Тобто, нарощення інноваційного потенціалу суспільства потребує трансформації загальнокультурних орієнтирів для продуктивного трансферу науки у виробництво, створення сприятливого інноваційного простору.

Інноваційний простір — це простір співпраці і конкуренції технологій, проектів, а також цінностей і смислів, тому некритичне використання технологій без позитивних стратегічних орієнтирів може призвести до загрозливих наслідків.

Інноваційна парадигма сучасного суспільства базується на створенні партнерського і дружнього технологічного простору, де особливого значення набувають соціогуманітарні технології, як способи забезпечення негативних наслідків технологій, де загальнокультурний рівень має відповідати технологічному типу інноваційної економіки, заснованої на знаннях.

І конкурентоспроможність пов'язується не тільки з ростом продуктивності, а й з розвитком людського потенціалу і якості життя, де прагнення лише до фінансового прибутку перешкоджає інноваційному розвитку. Як стверджують вчені, найважливішими інноваціями для світу в цілому є не технологічні, а гуманітарні і організаційні інновації, які постають справжнім ресурсом інноваційного розвитку. А основні ризики пов'язують саме з людиною, а не з технікою самою по собі. Люди, ідеї, створення сприятливого інноваційного середовища, а не тільки нано-, біо-, когнітивні технології, допомагають створювати ефективні інновації.

Отже, креативність, як основа інноваційності, спирається на фундамент загальної культури і всебічний розвиток особистості. Інноваційні процеси в науці, промисловості, управлінні, бізнесі ставлять нові вимоги до професійної компетентності, обумовлюють необхідність формування готовності до інноваційної діяльності, опанування і запровадження інновацій. Формування і розвиток інноваційної компетентності відбувається у вищих через участь у науково-дослідницькій діяльності, в реальних проектах. Виникає потреба у навчанні протягом життя і формуванні особистісної відповідальності. Затребуваним постає формування життєвої компетенції людини, наділеної якостями самостійності, креативності, комунікативності.

Специфіка соціокультурного стану інформаційного суспільства, де інформація затребується в готовому вигляді, обумовлює гостроту проблеми співвідношення знання і інформації. Адже знання постає результатом індивідуальних зусиль. Знання як інформація, створюючи ілюзію всезнання, сприяє формуванню споживацького типу в технологічній сфері, знецінюючи індивідуальну продуктивність. Тому акцент на проблемі появи нового знання у

формі, наприклад, історії науки, сприяє формуванню пізнавальної культури як внутрішньої мотивації діяльності (4). Отож, особистість, відкрита новому знанню, орієнтована на пошук і проблематизацію готового знання, є справжньою ціллю моделі освіти інноваційного типу розвитку суспільства.

Література:

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну // У. Бек... Пер.с нем.- М.:Прогресс-Традиция, 2000.- 383с.

2. Степин В.С. Теоретическое знание // В.С.Степин — М:Прогресс-Традиция, 2003.-744с.

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж.Чому нації занепадають.Походження влади, багатства і бідності // Д.Аджемоглу, Дж.Робінсон .Пер.з англ. - К.:Наш Формат, 2018.-440с.

2. Полани М. Личностное знание // М.Полани. Пер с анл.- М.:»Прогресс», 1995.- 344с.

УДК 740

Філософські науки

УВІКОВІЧЕНИЙ МИТЕЦЬ

Жукович І.І.

*доцент кафедри германських мов і перекладу
Київського міжнародного університету, м. Київ
Ум всеосяжний і бунтівний.*

Благословенні ви, сліди,
Не змити вічності дощами,
Мандрівника Сковороди...

Максим Рильський

Світова філософія – це багатогранне явище духовної культури, на ґрунті якого дискутують одвічні питання людства про добро/зло, безсмертя/забуття, щастя/ненависть. Проте епохи і століття вносять свої корективи до цього переліку: людина/машина, духовне/матеріальне, природа/техніка тощо. Кожен

філософ намагається розтлумачити ці проблеми, дати власну оцінку, застерегти майбутні покоління від помилок минулого. Але особливе місце в ієрархії філософської, культурологічної, літературної думки займають погляди мандрівного українського філософа, поета, музиканта, перекладача й байкаря Григорія Савовича Сковороди. Без цієї знаменитої постаті неможливо уявити українського народу, українського слова, української думки. Це визначний мислитель, який створив власну філософську систему, поєднавши в ній стихійний матеріалізм широких народних мас з досягненням передової думки просвітителів свого часу. Центральною проблемою філософії Сковороди – людина. Чільне місце тут відводиться самопізнанню, спорідненій праці, теорії «двох натур». Інтелектуальна велич Г.С. Сковороди не втрачає своєї актуальності навіть у XXI столітті. Доказом цієї думки може слугувати відповідь відомого бразильського письменника Пауло Коельо. Коли журналіст запитав письменника про причини перебування автора бестселерів в Україні, останній відповів: «Я приїхав уклонитися землі, що народила філософа ХХІ століття – Григорія Сковороду».

Г.С. Сковорода народився 22 листопада 1722 року на Полтавщині, у козакому селі Чорнухи Лохвицького району. Батьки Сковороди належали до малоземельних селян-козаків і проживали в Харсиках – одній з околиць цього великого села. М. Говір у статті «Зустріч з мудрецем» в обласній газеті пише, що у Чорнухах (власне –Харсиках) люди показували місце, де, за переказами, стояла хата козака Варсави, батька Григорієвого [1, с. 4].

Саме тут зароджується любов майбутнього філософа до народної творчості, потяг до рідної природи, формуються волелюбні традиції і незалежність характеру.

Ім'я Г.С. Сковороди живе і зараз. Воно увіковічене у назвах університетів, міст і селищ, вулиць і пам'ятках культури. Доказом цього може слугувати місто Лохвиця, де за народними переказами, будучи вже дорослим, Г.С. Сковорода працював у школі для дітей, співав у хорі церкви Святої Богородиці. В історичних джерелах ми знаходимо, що Г.С. Сковорода міг бути

у Лохвиці та інших містах цього регіону (Лубнах, Пирятині, Гребінці) лише в 1764 році, коли мандрував по Україні, проповідуючи свої філософські погляди.

Лохвичани шанують пам'ять про свого відомого земляка. У період святкування 200-річного ювілею видатного мислителя і народного просвітителя в 1922 році рішенням Лохвицького повітвиконкому бібліотеці було присвоєно ім'я Г.С. Сковороди, де зберігається велика частина творчої спадщини філософа. Цього року ім'ям видатного українського просвітителя-гуманіста названо і Лохвицький краєзнавчий музей. На честь великого мислителя названо вулицю та провулок. Але це не весь перелік, де ми можемо зустріти це величне ім'я. На одній із центральних вулиць Лохвиці, що гордо носить ім'я Тараса Шевченка, височить пам'ятник, що став візитною карткою цього славного козацького міста. Сталася ця подія також далекого 22 грудня 1922-го року. Дослідники цього краю зазначають, що у місті оголосили спорудження пам'ятника «народною будовою». Ширилось добровільне збирання коштів, які надходили звідусіль. Був оголошений конкурс на кращий проект пам'ятника. Переміг у ньому скульптор Іван Кавалерідзе, який згодом поділиться своїми спогадами з громадським діячем Г. Тисяченком., ...люди заповнили всю площу. У руках вони тримали брошури, що були надруковані на честь урочистої події, листівки з фотографією пам'ятника. Після того, як заспівали «Інтернаціонала» і спеціально написаного для цієї події «Сковородинівського маршу» голова ювілейної комісії Н. Марченко доповів про виконану роботу щодо вшанування пам'яті Г.С. Сковороди і про те, яку роль відіграла громада. Були зачитані телеграми з Харкова від академіка Д. Багалія, з Полтави від Інституту народної освіти губернського музею, наукового товариства й інших інституцій.

І. Кавалерідзе вклав у роботу весь талант, душу, серце. Можливо тому, що у характері скульптора було щось споріднене з вільнолюбною, незалежною вдачею філософа. Сковорода був близький йому своїми ідеями та поглядами на місце людини у цьому світі. Уявлення Сковороди про світ глибоко запало в душу Кавалерідзе ще в молоді роки. І це вплинуло на створення пам'ятника Сковороди у Лохвиці, особливістю якого є його відмінність від попередніх

зображень філософа. У ньому ми не знайдемо ні впливу прижиттєвого портрета філософа, ні пізніших варіантів цього портрета. Іван Кавалерідзе створив свою зовнішність Сковороди. Д. Степовик зазначає, що можливо скульптор орієнтувався трохи на малюнок Івана Їжакевича «Мандрівний філософ Сковорода» і на малюнок Миколи Самокиша «Сковорода» – і то лише при опрацюванні деталей одягу. За чотири місяці напруженої роботи Кавалерідзе створив образ, що й досі вражає глядача своїм новаторством, сміливим трактуванням зовнішності й характеру [2, с. 173]. Постамент добре доповнив архітектуру міста.

Більшість дослідників цей пам'ятник вважають найпершим та найдосконалішим. Босоногий стрункий мандрівник із сопілкою у руці, подорожньою торбиною й свиткою, перекинутою через плече, наче зупинився на мить, спершись на палицю, простий, відкритий людям і світові.

У книзі **«Учитель життя. Сковорода як гасло часу»**. – К.: Успіх і кар'єра, 2016.-560с. Вміщено спогади автора Володимира Стадниченка про те, як відомим українським скульптором Іваном Кавалерідзе було споруджено пам'ятник Григорію Сковороді у місті Лохвиця. :» Із Іваном Кавалерідзе я був особисто знайомий. Скульптор пригадував, як у 1922 році замість запланованого і вже виготовленого погруддя запропонував встановити скульптуру філософа на повний зріст. Місцевій владі проект сподобався та був затверджений. Труднощів було чимало – стислі строки, нестача коштів. Зводили пам'ятник всім повітом, допомагали хто чим міг: матеріалами, робочими руками...Вдячне місто розплатилося з автором щедро – дорогоцінним на час голодних років військового комунізму пудом зерна».

Під час II Світової війни будинки театру та бібліотеки згоріли, а сам пам'ятник було значною мірою пошкоджено. 29 листопада 1972-го року, коли Україна відзначала 250-річчя від дня народження Г.С. Сковороди, пам'ятник перелили в благородну бронзу – на віки. Пам'ятник Григорію Сковороді являє собою скульптуру філософа на повний зріст, встановлену на гранітному постаменті. Загальна висота пам'ятника – 4,17 метрів. Є також цікавий фільм в трьох

частинах «Відкрий себе» режисера Ролана Сергієнка (оператор: Олександр Коваль, текст читає Іван Миколайчук, Українська студія хронікально-документальних фільмів, 1972): «...у цьому фільмі показується, як виготовляли пам'ятник Сковороді, той, який зараз стоїть у Лохвиці на Полтавщині».

У своїх творах Сковорода оспівав природу України, її працьовитих людей, прагнення до щастя й волі, висміював панів за їх паразитизм, за знушання з народу. А ще він проголосив людину та її волю найвищою цінністю.

Твори Сковороди насичені афоризмами. Не одна крилата фраза пішла мандрувати по світу з його писань: "Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю"; "Краще голий та правдивий, ніж багатий та беззаконний"; "Ні про що не турбуватись — значить не жити, а бути мертвим". Григорій Сковорода є автором творів повчального характеру.

Проблеми, з якими зіштовхнулось сьогодні людство на Землі: воєнні конфлікти, віруси, екологічні катаклізми, моральна деградація, жорстокість, агресія, насильство Сковорода передбачав 300 років тому і навчав людей, як уникнути цієї біди шляхом духовного самовдосконалення. Але світ його не розумів.

Його називали дзвонарем для глухих і докоряли, що він носив свічку перед сліпими. Нині світ ступив у нову еру. Настав період нових енергій, трансформації свідомості, народилося покоління нових людей. Можливо, вони зрозуміють «філософію серця» Григорія Сковороди, вчення про «три світи» і «дві натури», «формулу щастя», «споріднену працю» та «нерівну рівність». Можливо, їм пощастить «пізнати себе».

А поки що хай живе у серці кожного українця пам'ять про великого мислителя і поета, провидця і мрійника. У цьому – велика шана і загальнонародна любов до видатного філософа.

Література

1. Говір М. Зустріч з мудрецем // Комсомолец Полтавщини. – 1969. – 11 листопада.
2. Степовик Д. Іван Кавалерідзе. Пам'ятник Г.Сковороді у Лохвиці // Скарби України: Наук.-худож. кн., К., 1991, стор. 173 –178.

3. Пільгук І. Григорій Сковорода (художній життєпис) / І. Пільгук. – Видавництво художньої літератури «Дніпро». – Київ. – 1971. – 259.

4. Поліщук Ф.М. Григорій Сковорода. Семінарій / Ф.М. Поліщук. – Видавництва «Вища школа». – Київ. – 1972. – 207 с.

УДК 7

Юридичні науки

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ТОВАРІВ

Бабіков Д.В.

аспірант

Луганський державний університет

внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

м.Сєвєродонецьк, Україна

Українське суспільство переживає винятково складний етап свого розвитку. Динаміка соціально-політичних процесів і економічних реформ має не тільки позитивну спрямованість, але і веде до виникнення нових загроз безпеці України. При цьому, на одне з перших місць вийшли проблеми економічної безпеки і територіальної цілісності держави. Істотно змінився характер обстановки на державному і митному кордоні. На фоні діючого кримінального законодавства ці зміни детерміновані постійно зростаючою кількістю випадків вчинення контрабанди та інших порушень митних правил.

Політичні перетворення в нашій країні поряд з демократизацією суспільного життя призвели до необхідності внесення у 2011 році до законодавства України змін, спрямованих на гуманізацію відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності [1]. Контрабанда товарів народного споживання була виведена з правового поля кримінальної юстиції. В останній редакції Кримінального кодексу України (далі – КК України) залишилася норма (ст.201), яка регулює заборону контрабанди лише спеціальних предметів – культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім

гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.

Декриміналізація товарної контрабанди визначила, що притягнення до юридичної відповідальності осіб, винних в її вчиненні, повинне здійснюватися виключно в межах адміністративного провадження без застосування заходів кримінального впливу (ст.ст. 482, 483 Митного Кодексу України). Як один з аргументів обґрунтування необхідності декриміналізації у проектах НПА було зазначено, що кримінальне розслідування через тривалі терміни й процедури малоефективне. Натомість, за допомогою засобів адміністративної відповідальності вже розглянуто десятки тисяч відповідних справ. Значні штрафи (до 200 відсотків вартості товарів) і можливість конфіскації товарів та транспортних засобів, які використовувались для їх незаконного переміщення, також дозволили значно збільшити надходження до бюджету країни. Фактично проблема контрабандного переміщення товарів вирішувалася лише під кутом економічної рентабельності. Як аргумент на користь такої законодавчої новели, на думку Дудорова О.О., слід враховувати, що викладення ст.201 КК України у новій редакції певною мірою узгоджується зі ст.278 Модельного КК для держав – учасниць СНД, яка до предметів економічної контрабанди відносить лише речі і цінності, заборонені або обмежені до переміщення через митний кордон держави, а також інші товари і предмети, стосовно яких встановлені спеціальні правила переміщення через митний кордон.

Разом з тим, вчений зазначає, що виключення вказівки на товари з диспозиції ст.201 КК України, здійснене на підставі Закону від 15 листопада 2011 р., було не на часі, що країна економічно навряд чи була готова до такого кроку [2].

На користь цієї думки говорять і статистичні дані Державної фіскальної служби України: у 2016 році було відкрито 23 тисячі 235 справ про порушення митних правил на загальну суму 2,09 мільярдів гривень, а у 2017 році – 32 тисячі 282 справи на загальну суму 1,59 мільярдів гривень. При цьому, за 2016-

2017 роки найбільших обсягів склала контрабанда таких високоліквідних товарів та сільгосппродукція як: фрукти та овочі (на суму 11,8 мільйонів гривень), алкогольні напої (на суму 4,2 мільйони гривень), тютюнові вироби (на суму 42,2 мільйони гривень), а також молоко та молочні вироби (на суму 2,67 мільйонів гривень), злакові та вироби з них (на суму 15,2 мільйони гривень). Слід також зазначити, що лише протягом п'яти місяців 2018 року Державною фіскальною службою було заведено 18,5 тисяч справ про порушення митних правил на загальну суму майже 1 мільярд гривень [3].

Разом з тим, одним з важливих засобів, здатних позитивно впливати на ситуацію, яка склалася, на нашу думку є кримінально-правове регулювання. Значним правовим інструментом протидії контрабандному переміщенню товарів залишається ст.201 КК України. Проте, дієвість цієї норми залежить від її остаточного змісту, котрий піддавався численним змінам протягом минулого десятиріччя. Стаття 201 КК України виявилася доволі популярною серед парламентаріїв, оскільки вже п'ять разів зазнавала змін, а предметом обговорень в Комітетах Верховної Ради України була ще частіше.

За висновками Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України (далі - ГНЕУ) у вересні 2018 року законопроект «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» за результатами розгляду в першому читанні був прийнятий за основу. Але ГНЕУ висловило ряд зауважень та пропозицій. У теперішній час полеміка триває.

Проблемам контрабанди та незаконному переміщенню товарів та предметів через митний кордон України присвячена значна кількість досліджень вітчизняних вчених: Хавронюка М.І., Дудорова О.О., Заверховського О.В., Дорош Л.В., Кравченко О.О., Левика Б.С., Михайленка П.П., Музики А.А., Омельчука О.М., Сороки С.О., Шевчук Л.М. та ін.

Слід констатувати, що нинішня законотворча спроба криміналізації товарної контрабанди є фактичною реставрацією ст. 201 КК України у редакції 2001 року. Знов прийнятий у 2001 році КК України, як і багато інших

кримінальних кодексів зарубіжних країн (Балтії, Болгарії, Швейцарії, Албанії, Сан-Марино, Азербайджана, Казахстану, ФРН, Польщі, Ірану тощо) передбачав кримінальну відповідальність за товарну контрабанду [4], як до речі і КК України 1960 року.

Лібералізація зовнішньоекономічної діяльності в Україні створила умови для усунення негативних проявів існуючого багато років монополізму. Однак вона ж активізувала і кримінальні прояви в зовнішньоекономічній сфері, одним з яких є контрабанда товарів, не обмежених у цивільному обороті. Не слід забувати, що контрабанда – один з найнебезпечніших злочинів у сфері господарської діяльності. Відповідно до ч.ч. 4 і 5 ст.12 КК України її віднесено до тяжких злочинів (ч.1 ст.201 КК України), а її кваліфікований склад (ч.2 ст.201 КК України) – до особливо тяжких злочинів. За оцінками спеціалістів Ради Європи контрабанда поряд з ухиленням від сплати податків та корупцією складає на пострадянському просторі основні сфери кримінальної активності, які дають можливість отримувати нелегальні прибутки [5]. Погодимось з проф. Дудоровим О.О., що відсутність кримінальної відповідальності за вказані дії не дає змогу ефективно впливати на криміногенну обстановку в сфері боротьби з контрабандою та надавати відповідну допомогу партнерським спецслужбам і правоохоронним органам іноземних держав із ліквідації каналів незаконного переміщення товарів через митний кордон [2]. В літературі також відзначають високу латентність контрабанди, зумовлену характером та особливостями цього злочину – відсутністю потерпілого та, як наслідок, інформації про злочин, глибокою конспірацією, ретельно спланованою підготовкою, відсутністю свідків і видимих слідів злочину [6, с. 28].

Влітку 2018 року групою Народних депутатів України запропонований проект закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів», згідно з яким диспозицію ст.201 КК України: «Контрабанда» пропонується викласти в такій редакції:

«1. Контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза

митним контролем або з приховуванням від митного контролю товарів у значних розмірах, культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації» [7].

Таким чином, підтримуючи депутатську пропозицію, додамо, що підставою криміналізації діянь є характер і значний ступінь суспільної небезпеки, який характеризується здатністю заподіювати об'єктам кримінально-правової охорони істотну шкоду, ефективним інструментом запобігання яким – є посилення відповідальності за контрабанду товарів шляхом її криміналізації, або рекриміналізації, тобто повернення до першої редакції складу цього злочину, передбаченого КК України редакції 2001 року.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 25. – Ст. 263.
2. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитися зі стратегією розвитку // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2015. – №2 – С. 215 – 263.
3. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/files/220909.pdf>
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Тіньова економіка: сутність, причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e-works.com.ua/>
6. Омельчук О.М. Контрабанда за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. – Львів, 2002. – 239 с.

7. Проект закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» від 03.07.2018 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>

УДК 342

Юридичні науки

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ЇХ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Гармаш Т.В.

*студентка інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м.Харків, Україна*

Проблема ефективності державного управління стосується усіх сфер, форм, методів організації функціонування громадянського суспільства. Державне управління – це діяльність, що здійснюється суб'єктами управління відносно об'єктів управління та виключно в їх інтересах. Ступінь ефективності цієї діяльності є показником добробуту населення. Зрештою йдеться про ефективність суспільної системи в цілому. Суспільству та і самій державі загалом необхідні повні й достовірні знання того, яку користь дають витрати на здійснення управлінської діяльності, у чому полягає вплив на керовані процеси.

Оцінювання ефективності діяльності органів виконавчої влади та їх посадових осіб може проводитись як із соціальної, так і з економічної точок зору. У цьому питанні важлива роль належить критеріям оцінки ефективності діяльності органів державної влади, які пропонуються авторами праці «Державне управління» під редакцією А.Ф. Мельник [1, с.157]:

1) ступінь відповідності змісту, напрямів і результатів управлінської діяльності органів і посадових осіб тим її параметрам, які відображені у правовому статусі органу й окремої посади;

2) законність рішень і дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб. Дотримання законності надає державному управлінню певної цілеспрямованості і впорядкованості. Будь-які порушення принципів законності, чим би вони не пояснювались і не виправдовувались з погляду суспільства і самого державного управління, не можуть визнаватись ефективними;

3) реальність управлінських впливів. Вибір критерію зумовлений тим, що діяльність управлінських органів і посадових осіб, знаходячи зовнішній прояв у правових і організаційних формах, має забезпечувати цілеорієнтацію, організацію і нормативне регулювання керованими об'єктами;

4) забезпечення реалізації корінних й комплексних потреб, інтересів і цілей життя людей. Що формує зміст будь-яких управлінських актів (рішень, вчинків, дій) з погляду відображення в них запитів і потреб людей, спрямованості на їх добробут;

5) характер й обсяг взаємозв'язків відповідних органів державної влади чи органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з громадянами, їх об'єднаннями і колективами. Цей критерій показує рівень демократизму управлінської діяльності;

6) міра забезпечення в рішеннях і діях органу і його посадових осіб престижу держави;

7) правдивість і доцільність управлінської інформації, яка видається органами та їх посадовими особами, тому що інтереси суспільства вимагають, щоб за будь-яких умов, навіть найнесприятливіших для управлінського органу або посадової особи, в систему державного управління надходила тільки достовірна, об'єктивна інформація;

8) морально-ідеологічний вплив управлінської діяльності на «зовнішнє» середовище, на людей, з якими управлінські органи і посадові особи стикаються, взаємодіють, спільно вирішують різні проблеми.

Цілком зрозуміло, що всі наведені критерії мають використовуватись комплексно аби дати всеохоплюючу характеристику державно-правової

дійсності. У державному управлінні при оцінюванні його результативності та ефективності мають, щонайменше, порівнюватись [1, с.158]: цілі, які практично реалізуються в ньому, з цілями, які об'єктивно детерміновані суспільними запитами; цілі, які реалізовані в управлінських процесах, з результатами, одержаними при об'єктивізації державного управління (рішень і дій його управлінських компонентів); об'єктивні результати управління із суспільними потребами й інтересами; суспільні витрати, використані на державне управління, з об'єктивними результатами, одержаними внаслідок управління.

Безсумнівно, можна оцінювати й інші управлінські явища, але головне полягає у тому, щоб пізнати ступінь реального задоволення суспільних запитів.

Сучасний етап становлення та розвитку України як правової і соціальної держави на перший план висуває питання ефективності роботи виконавчих органів, насамперед у контексті якості послуг, що надаються населенню. У цьому зв'язку на порядку денному гостро стоять питання аналізу як самих послуг, так і діяльності зазначених органів влади в цілому. Особливо хвилююче дана проблема постає на місцевому рівні оскільки він є найбільш наближеним до населення.

Нині в Україні склалась досить небезпечна ситуація – у державі майже відсутня критеріальна системи оцінки якості та ефективності діяльності органів влади щодо надання послуг населенню та якості й ефективності самих послуг, що є неприпустимим для країни, яка прагне стати повноправним партнером розвинених європейських країн і зайняти гідне місце у світовому співтоваристві [2, с.1].

У країнах, які є учасницями Організації економічного співробітництва та розвитку розробили цілісну систему виконавчих критеріїв і, на національному рівні, мають обов'язкові для виконання програми забезпечення підтримки даної системи оцінювання. Наприклад, у США Федеральний уряд і більше ніж тридцять штатів мають затверджені на законодавчому рівні виконавчі критерії для своїх департаментів і муніципалітетів. А от у Канаді федеральний уряд і всі провінції свою діяльність будують на затвердженій системі оцінки результативності. Починаючи з 2001 року муніципалітети Канади були залучені до реалізації нової програми оцінки результатів діяльності. Від них вимагалось надання в

Міністерство муніципальних справ відомостей щодо результатів діяльності керуючись новими критеріями її оцінки, а також звітувати перед платниками податків.

Якісне кадрове забезпечення органів публічної влади є необхідною умовою нормального функціонування інститутів державної влади. Адже професіоналізм і компетентність державного службовця є умовою ефективності державного управління. Нинішній етап розвитку нашої держави, її стратегічний курс на євроінтеграцію вимагають постійного удосконалення підходів до формування кадрів для державної служби. Кадрові технології, які сьогодні використовуються для пошуку державних службовців, потребують якісного перегляду, докорінних змін та інновацій. Справа в тому, що невідповідність рівня професіоналізму працівників державного апарату потребам розвитку демократичної держави й суспільства в цілому часто знижує ефективність його роботи. За цих умов надзвичайно важливим є реформування даної сфери, яке вимагає висококваліфікованості і професійної однорідності управлінського апарату, що дає змогу забезпечити професійне підґрунтя конституційної єдності системи владних структур. Нагальною потребою сьогодення є формування гнучкого типу мислення державних службовців, що дасть змогу мобільно реагувати на виклики державотворчих процесів. До того ж, система реалізації кадрових технологій повинна бути спрямована як на вдосконалення вже наявного кадрового складу державних службовців, так і на залучення нових високопрофесійних службовців, які будуть зацікавлені у службі в органах публічної влади.

Засобами забезпечення державної служби професійними кадрами на сучасному етапі є [3, с.165]:

1) забезпечення результативності і ефективності діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування всіх рівнів в умовах політичної і економічної конкуренції;

2) адаптація інституту державної служби до європейських стандартів шляхом оновлення системи законодавства про державну службу і службу в органах місцевого самоврядування;

3) впровадження принципу політичної нейтральності державної служби і державних службовців, служби в органах місцевого самоврядування і їх посадовців;

4) цілеспрямоване формування кадрового корпусу державної служби, його систематичне оновлення, подолання плинності кадрів;

5) доцільність створення умов для формування результативної, авторитетної політико-адміністративної еліти держави.

Одним з головних факторів, який забезпечить для працівників конкурентноспроможність державної служби, порівняно з роботою у приватному секторі економіки, є ефективна система як матеріальної так і моральної мотивації. Необхідними умовами організації успішної роботи є :

1) рівність у можливості бути прийнятим та просуватись по службі;

2) постійне оновлення кадрових резервів в державних органах та в органах місцевого самоврядування;

3) методичний контроль за професійним і моральним зростанням державних службовців і посадових осіб;

4) планування та прогнозованість кар'єрного зростання працівників;

5) стабільність кадрового корпусу органів публічної влади.

Література:

1. Державне управління: Навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна; За ред. А.Ф. Мельник. — К.: Знання, 2009. — 582 с. — (Вища освіта XXI століття);

2. Бабінова О. Проблеми оцінки якості та ефективності діяльності органів місцевої влади [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/September/6.htm>;

3. Наливайко Л. Р. Професіоналізм та компетентність державного службовця як умова ефективності державного управління / Л. Р. Наливайко // Право і суспільство. - 2012. - № 1. - С. 164-167.;

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

*Діма Серге Патрік,
Студент, кафедра міжнародного права
Національний Авіаційний Університет
м. Київ, Україна*

Анотація. Наприкінці холодної війни у 1990р, в міжнародній сфері питання міжнароди правові заходи в контексті протидія торгівлею людьми стикаються з новим типом транснаціональної організованої злочинності – торгівля людьми. Головними передумовами поширення одного з найбільш небезпечних видів міжнародного злочинного бізнесу, що грубо порушує права людини, стали недосконале правове поле, соціальна та економічна нестабільність, відсутність механізму й методики протидії цьому виду злочинів. Сьогодні проблема боротьби з торгівлею людьми набула надзвичайної актуальності для нашої держави. Це зумовлено тим, що одним із негативних проявів світових інтеграційних процесів стала інтернаціоналізація організованої злочинності. Організована злочинність набуває глобального характеру. Діяльність міжнародних організованих злочинних угруповань, у тому них і тих, що сформувалися в Україні, поширюється на всі регіони світу і досягла рівня, недосяжного для них раніше. В процесі імплементації положень зазначеної вище Конвенції ООН у листопаді 2000р проти транснаціональної організованої злочинності та Протоколу до неї “Про запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми” в українське законодавство Верховною Радою України в січні 2006 року було внесено зміни до Кримінального кодексу, за якими ст. 149 КК України викладена у новій редакції [13]. Юридичний аналіз складу злочину, передбаченого ст. 149 КК України, надає можливість встановити відповідність законодавства України про кримінальну відповідальність вимогам розглянутих міжнародно-правових актів щодо протидії торгівлі людьми.

Ключові слова: права; людина; торгівля; злочинж універсальний; регіональний; норма; держава; експлуатація; конфлікти.

Постановка проблеми. Створення стійких каналів нелегальної міграції та торгівлі людьми є однією з найприбутковіших сфер і напрямків транснаціональної організованої злочинної діяльності. Проблему протидії торгівлі людьми активно досліджували такі вчені як К.Б. Левченко [1], А.В. Орлеан [2], Б.В. Лизогуб [3], Возна Т.І. [4] та інші. Водночас незавершеним залишається історико-правовий аналіз діяльності органів законодавчої влади й управління у формуванні нормативно-правової бази розвитку міжнародного співробітництва та організаційних аспектів їх діяльності у протидії торгівлі людьми.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження феномену торгівля людьми та міжнародні правові заходи протидія торгівлею людьми. Відповідно до статті 149 Кримінального кодексу України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» карається позбавленням волі до 15 років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним підґрунтям статті є дослідження фахівців у галузі міжнародного гуманітарне право: варто відзначити праці В.Ю. Баркова, Т.В. Розової, О.В. Батанова, О.Ф. Скакуна, М.І. Кельмана, Т.О. Коломоєць, С.А. Косінова, В.І. Курила, О.О. Майданник, В.Я. Малиновського, Н.Р. Нижник, О.Ф. Скакун, Ю.О. Тихомирова, В.В. Цветкова та інших. Усвідомлюючи значення праць ука- заних учених у вирішенні проблеми торгівля людьми, для ефективної протидії слід вдосконалювати універсальні міжнародні норми, механізми та процедури. Невід’ємно від них мають розвиватися регіональні механізми протидії, які також відіграють важливу роль у сфері міжнародного співробітництва. Окрім того, в кожній державі з урахуванням її економічного становища, політичних, правових та соціальних умов розвитку, слід створити власні механізми протидії нелегальній міграції.

Предметом дисертаційного дослідження є конкретні міжнародно-правові механізми, що діють у сфері протидії торгівля людьми.

Мета статті полягає у аналізі сучасних міжнародно-правових відносин та

правові заходи протидія торгівлею людьми.

виклад основного матеріалу. торгівля людьми – це сукупність таких ознак як вербування, перевезення, передача, продаж, усиновлення (удочеріння) у комерційних цілях, використання в порнобізнесі, використання у військових конфліктах, залучення до злочинної діяльності, трансплантація чи насильницьке донорство, примус до заняття проституцією, рабство і ситуації, подібні до рабства, примусова праця, залучення в боргову кабалу, використання шантажу, погроз, насильства. Для тих, хто бажає отримати роботу за кордоном, слід звернути увагу на наступну інформацію: торгівці людьми діють через агенції з працевлаштування, фірми шоу-бізнесу та служби знайомств. У 2013 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй проголосила 30 липня Всесвітнім днем протидії торгівлі людьми.

Торгівля людьми може відбуватись у різних формах: трудова експлуатація; сексуальна експлуатація; примусове жебрацтво; примусове залучення у кримінальну діяльність та збройні конфлікти; торгівля людьми з метою вилучення органів. За оцінками Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні, понад 180 000 українців постраждали від торгівлі людьми, починаючи з 1991 року, що робить Україну однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі. За офіційними даними Міністерства соціальної політики України, за період з 2012 по 25.07.2017 рр. статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, встановлено 398 громадянам (серед яких 392 громадян України та 6 іноземців), з них: 161 громадян – жінки, 197 – чоловіки, 40 – діти (13 хлопчиків, 27 дівчаток). Слід зазначити, що 25 % осіб, яким встановлено такий статус, постраждали від внутрішньої торгівлі людьми (103 особи), 73,8% постраждали від зовнішньої торгівлі людьми (294 особи) та 1% від змішаної торгівлі людьми (1 особа). Країнами постачання «живого товару» з України на сьогоднішній день є: Російська Федерація, Україна, Польща, Іспанія, Чехія, Турція, Республіка Білорусь, Ізраїль, Демократична Соціалістична Республіка Шрі-Ланка, Греція, Вірменія, Франція, Італія, Азербайджан, Республіка Молдова,

Сербія, Німеччина, Абхазія, Великобританія, Фінляндська Республіка, Республіка Еквадор, Литва, Нідерланди, Федеративна Республіка Бразилія, Індія, Югославія, Королівство Таїланд, Китайська Народна Республіка, Королівство Данія, Словацька Республіка, Казахстан, Королівство Швеція, Об'єднані Арабські Емірати. Боротьба з торгівлею людьми на законодавчому рівні у 1948 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини, що закріпила основні принципи міжнародного права. Стаття 4 Декларації зазначає:» Ніхто не повинен утримуватися в рабстві або підневільному стані; рабство й работоргівля забороняються у всіх їхніх видах». [1] Абсолютну заборону рабства та работоргівлі підтверджено також у статті 8 Міжнародного пакту про цивільні й політичні права 1966р. [2]

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2002 року №766 затверджено Постанову “Про утворення Комплексної програми протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки”. Головна мета цієї програми – розвиток механізмів по запобіганню торгівлі людьми, кримінального переслідування осіб, причетних до цього виду злочину, захисту та реінтеграції потерпілих. В цілях міжвідомчої координації здійснення заходів, що визначені Комплексною програмою, утворено Міжвідомчу координаційну раду з питань протидії торгівлі людьми, що є постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України [8;11]. Указом Президента України від 18.02.2002 року №143 “Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян” визначено, що боротьба з торгівлею людьми є одним із пріоритетних напрямків діяльності правоохоронних органів України.[7] 3 лютого 2006 року Президент України Віктор Ющенко підписав Закон №3316-1 «Про внесення змін у Кримінальний кодекс України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми й залучення в заняття проституцією», прийнятий Верховною Радою України 12 січня 2006 року.

Проте, визначення торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо передачі людини, дане в диспозиції ст. 149 КК України в редакції від 5 квітня 2001 року, також не було позбавлено вад і часто піддавалося критиці за

відсутність чіткості. Зокрема, лише незначний відсоток справ закінчувався винесенням обвинувальних вироків, що пояснювалося, в тому числі, й недосконалістю цієї кримінально-правової норми, невдалою побудовою об'єктивної сторони складу злочину, правовою невизначеністю термінів. Це не давало змоги ефективно проводити досудове слідство у кримінальних справах, порушених за ст. 149 КК України, і притягувати винних до відповідальності [10; 11; 12]. Суспільно небезпечне діяння даного складу злочину характеризується активною поведінкою (дією) особи, що знаходить свій прояв у одній з таких форми: торгівлі людьми; здійснення іншої незаконної угоди; вербування людини; переміщення людини; передачі або одержання людини.

Переховування людини передбачає укриття її (за згодою особи чи без такої) суб'єктом злочину в певних приміщеннях, тайниках, інших місцях, які унеможливають або утруднюють встановлення її дійсного місцезнаходження. Кожна із зазначених форм суспільно небезпечного діяння є самостійною і, за наявності інших обов'язкових ознак складу торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини, утворює закінчений злочин.

Використання обману передбачає повідомлення неправдивих відомостей (так званий, активний обман) або замовчування певних відомостей, які повинні бути повідомлені винним (так званий пасивний, обман), у результаті чого потерпілий вводиться в оману. Використання шантажу передбачає психічне насильство, яке полягає в погрозі розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі бажають зберегти в таємниці [14,15]. Використання уразливого стану особи визначено у примітці 2 ст. 149 КК України. Під уразливим станом особи слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин. В частині 2 статті 149 КК України в якості кваліфікуючих ознак вказані такі способи вчинення злочину, як: використання службового становища; використання матеріальної

чи іншої залежності; застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких; погроза застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких. А в частині 3 цієї ж статті – такі способи, як: застосування насильства, небезпечного для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких; погроза застосування насильства, небезпечного для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких. Спеціальною метою торгівлі людьми або здійснення іншої незаконної угоди щодо людини є експлуатація людини, що прямо вказано в диспозиції кримінально-правової норми. Суть терміну “експлуатація” в контексті статті 149 КК України викладена у примітці 1 до неї і полягає в тому, що “під експлуатацією людини розуміється всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусова праця або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусова вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо” [13].

Висновки. У статті узагальнено результати дисертації та визначено основні тенденції боротьби з торгівлею людьми. Серед країн Європи Україна є однією з перших у світі, яка всебічно і ефективно вирішує проблему торгівлі людьми. Ось чому необхідно приступити до більш ретельного виконання норм міжнародного права в українському законодавстві, включаючи правила, викладені в конвенціях проти торгівлі людьми. Уряд створив програму боротьби з цим явищем, створив спеціальний закони про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми і створив спеціалізовані підрозділи Міністерства внутрішніх справ для боротьби з цим злочином. Для більш ефективної боротьби з торгівлею людьми необхідно розробити ефективні методи на державному рівні та на міжнародному рівні. Для того, щоб боротися з цією проблемою дуже ефективно, я думаю, що держави повинні створити набагато більше регіональних організацій, які б спеціалізувалися на боротьбі з цим зростаючим явищем.

Література:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948р.// <http://www.un.org/russian>.
2. Міжнародний пакт про цивільні та політичні права та свободи від 16.12.1966р. // <http://www.un.org/russian>
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (995_789), прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15.11.2000 р. // <http://www.un.org/russian>.
4. Протокол про запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї (995_791), що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15.11.2000 р. // <http://www.un.org/russian>.
5. Конвенція ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005р.// <http://www.vi-leghas.ua>
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року: Офіц. вид-ня. – К., 2009. – С. 97–98.
7. Указ Президента України «Про заходо щодо подальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян» від 18.02.2002 №143// www.president.gov.ua
8. Постанова КМУ «Про утворення комплексної програми протидії торгівлі людьми на 2002-2005рр.» від 5.06.2002р.// www.kmu.gov.ua
9. Постанова КМУ “Про затвердження типового положення про реабілітацію для осіб,що потерпіли від торгівлі людьми» від 27.06.2003р.// www.kmu.gov.ua.
10. Іщенко В.О. Торгівля жінками та дітьми (кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби): Монографія. – К.: Атіка, 2004. – 247 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТ.134 КК В КРИМІНАЛЬНЕ
ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Дьоміна О.П.

аспірант

Луганський державний університет

внутрішніх справ ім. Е.О.Дідоренка

м.Сєвєродонецьк, Україна

Підписана Україною у 2011 році Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція) пропонує державам-учасницям встановити відповідальність за основні види насильства стосовно жінок і забезпечити належні та ефективні міри покарання за насильство [1, ст.1]. Вона також відтворює сучасний погляд на права людини, який передбачає розуміння того, що боротьба з насильством стосовно жінок є обов'язком держави. В розрізі кримінального законодавства України частини 2, 4 ст.134 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Примушування до абортів без добровільної згоди потерпілої особи», «Примушування до стерилізації без добровільної згоди потерпілої особи» є новелами та пропонуються до розгляду з точки зору відповідності Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

В Україні вже діє низка нормативних актів щодо подолання та попередження різних форм насильства й дискримінації, інших дій, що принижують гідність особи (закони України: «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про безоплатну правову допомогу», «Основи законодавства України про охорону здоров'я»), тож імплементація положень Стамбульської конвенції у національне законодавство має стати наступним кроком, спрямованим на

вирішення проблеми насильства щодо жінок. Саме тому 11.01.2019 набули чинності відповідні зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

Новелою КК України стало запровадження нових складів злочинів у ст.134. Зокрема, за ч.2 ст.134 КК України, це: «Примушування до абортів без добровільної згоди потерпілої особи», за ч.4 – «Примушування до стерилізації без добровільної згоди потерпілої особи» [2, ст.1].

Беручи до уваги той факт, що означені склади злочинів вперше з'явилися на сторінках КК України, комплексні дослідження, присвячені кримінально-правовій оцінці примушування до абортів/стерилізації відсутні. Ми робимо перші спроби в цьому напрямку на основі здобутків кримінально-правової науки за суміжними темами, розкритих в роботах: Вишинської З.А., Глушкова В.О., Гореліка І.І., Грін І.В., Дудорова О.О., Загороднікова М.І., Красікова А.М., Лапшиної Н.С., Лозанович Л.А., Павленко І.В., Піонтковського А.А., Попова А.Н., Ромовської З.В., Харитонові О.В., Чеботарьові Г.В., Черевка К.О., Шаргородського М.Д. тощо. Отже, недостатність розробленості досліджуваної проблеми, неоднозначність морально-етичного аспекту абортів і стерилізації, а також соціальна небезпека примушування до них, підтверджує актуальність теми й вимагає її осмислення.

На перший погляд, у новій редакції ст.134 КК України простежується намагання законодавця довести власні норми до співзвучності з положеннями Стамбульської конвенції. Згідно її ст.39 «Примусовий аборт та примусова стерилізація» Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб були криміналізовані такі форми умисної поведінки:

- а) проведення абортів жінці без її попередньої та інформованої згоди;
- б) проведення хірургічного втручання, метою або наслідком якого є припинення здатності жінки до природної репродукції без її попередньої та інформованої згоди або розуміння процедури.

В той же час у літературі зазначається, що дії з примусового абортів чи примусової стерилізації можуть бути кваліфіковані за ст.121 КК України, як

заподіяння умисного тяжкого тілесного ушкодження (за ознакою, відповідно, втрати вагітності і втрати репродуктивної здатності). Так, на думку Х. Тручеро Куевас, Г. Христової та М. Хавронюка, обидва види кримінальної поведінки, описані у ст.39 Стамбульської конвенції, охоплюються у КК України загальними складами злочинів щодо тілесних ушкоджень [3, с.66].

Однак, на думку Харитонової О.В., у сучасному кримінальному праві спостерігається процес співіснування «старих» підходів до насильства як суто кримінально-правового явища, і «оновлених» підходів, згідно з якими певні злочинні посягання мають гендерне забарвлення, тобто в основі розуміння їх змісту лежить бачення гендерного насильства як структурного насильства у гендерованому суспільстві [4, с.7]. Одним з досягнень Стамбульської конвенції є визначення та криміналізація різних форм насильства щодо жінок. Її автори мали на меті якомога більш детально та всебічно описати види поведінки, за які держави-учасниці повинні притягувати порушників до відповідальності.

Тому для припинення безкарності та вироблення нетерпимості такої поведінки у суспільстві, як примушення до абортів або примушення до припинення здатності жінки до природної репродукції, а також у певній мірі для заповнення прогалів у юридичному визначенні порушень, які перешкоджають ефективному судовому реагуванню на них, вважаємо цілком виправданим існування нових складів у ст.134 КК України. До того ж це не суперечить ані змісту КК України, ані Стамбульської конвенції. Виходячи з її суті, визначення кожного виду правопорушення віднесено на розсуд держав-учасниць [5, п.155].

Разом з тим, у контексті Стамбульської конвенції на наш погляд заслуговує уваги категорія примушування, яка з'явилася в диспозиції ст.134 КК України. Безсумнівно, введення цієї категорії відображає намір держави імплементувати максимально тотожно положення Стамбульської конвенції. Названа раніше ст.39 конвенції наголошує на повазі до репродуктивних прав жінок, яким потрібно дозволяти вільно ухвалювати рішення щодо того, скільки та з яким інтервалом вони хочуть народжувати дітей та забезпечувати їм доступ до відповідної інформації з питань природної репродукції та планування сім'ї.

Характер (зміст) примушування у ст. 134 КК України не конкретизований, що дозволяє трактувати його досить широко. Якщо підходити до цього з точки реального прояву примушування, тобто як ми з'ясували – через насильство, насамперед слід звернутися до Стамбульської конвенції, оскільки саме в контексті даного міжнародного акту має розвиватися в Україні кримінально-правовий захист жінок від насильства та дискримінації. Документ визначає «насильство стосовно жінок» як порушення прав людини й форма дискримінації стосовно жінок та означає всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті [1, ст.3]. У національному законодавстві знаходимо подібний за широтою приклад визначення насильства, що може бути використаний для розуміння ознак злочинів за ст. 134 КК України. Так, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачає, що домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [6, ст. 1].

Отже, примушуванням можуть бути, наприклад, застосування фізичного насильства будь-якого вигляду, погрози застосуванням такого насильства, а так само погрози іншого змісту – знищити або пошкодити майно (як потерпілого, так й інших осіб), обмежити права і свободи потерпілої особи, розлучитися, розголосити відомості, які вона бажає зберегти в таємниці, тощо. Примушування може здійснюватися у будь-якій формі (зокрема, усно,

письмово, з використанням засобів зв'язку, вплив на психіку особи за допомогою гіпнозу або інших подібних засобів), адресуватись потерпілій особі як безпосередньо, так і через третіх осіб.

Нарешті, особливого забарвлення примушуванню до аборт/стерилізації надає ще одна важлива умова його скоєння – відсутність добровільної згоди потерпілої особи на аборт/стерилізацію, як це передбачено ст.134 КК України, або – відсутність попередньої та інформованої згоди жертви за Стамбульською конвенцією. Обидва нормативних акти визначають у якості обов'язкової відсутність згоди потерпілої особи. Проте, Стамбульська конвенція використовує більш коректне юридичне значиме формулювання: «без її (жертви) попередньої та інформованої згоди або розуміння процедури» [1, ст.39]. З цього випливає, що примушування до аборт/стерилізації можуть бути взагалі не пов'язані з насильством. Як наголошується у Пояснювальній доповіді до Стамбульської конвенції, для того щоб потрапити під дію положення її ст.39, аборт повинен відбуватися без попередньої та поінформованої згоди жертви, а стерилізація може бути будь-якою та виконуватися без цілковито поінформованого рішення з боку жертви за стандартами [5, п.п. 204, 205].

З огляду на це, запроваджені в ст.134 КК України формулювання щодо примушування до аборт/стерилізації «без добровільної згоди потерпілої особи» видаються: 1)неузгодженими з галузевим законодавством, а також 2) алогічними, оскільки зміст терміну «примушування», як ми з'ясували вище, вже означає відсутність згоди потерпілої особи на вчинення щодо неї відповідних дій (виходить «масло масляне»). Ознака ж «попередньої та інформованої згоди» не стосується згоди потерпілої особи до примушування, а полягає в інформуванні про характер та наслідки медичного втручання (аборт/стерилізації), що дає підстави особі прийняти свідоме рішення щодо погодження відповідної медичної послуги. Тож порушення порядку отримання згоди на відповідну операцію аборт/стерилізація вважаються незаконними.

Таким чином, враховуючи вищевикладені аргументи, а також потребу ефективної імплементації Стамбульської конвенції у кримінальне

законодавство України, вважаємо, що нова редакція ст.134 КК України вимагає уточнення. Зокрема, слова «без добровільної згоди» мають бути замінені на: «без попередньої та інформованої згоди».

Література:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбул, Туреччина, 11.05.2011). Довідник для членів парламенту. Київ, К. І.С., 2014 р. – 105 с.

2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>

3. Відповідність окремих законів України вимогам Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Аналітичний звіт. Підготовлений та відредагований Хав'єром Тручеро Куевас і Ганною Христовою для Ради Європи за участю Миколи Хавронюка. Травень 2015р. 93с.//[Електронний ресурс]–Режим доступу:<http://pravo.org.ua/files/Criminal20justice/Legislative/>

4. Харитонова О.В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству: науково-практичний посібник. Х.: ТОВ «Вид-во «Права людини», 2018. – 344 с.

5. Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбул, Туреччина, 11.05.2011). Київ, К. І.С., 2014 р. – 196 с.

6. Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбул, Туреччина, 11.05.2011). Київ, К. І.С., 2014 р. – 196 с.

ДЕЯКІ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ОЗНАКИ ОСОБИСТОСТІ ГРАБІЖНИКА ТА РОЗБІЙНИКА

Лісниченко Л.В.

*науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного інституту МВС України*

Аналіз стану грабежів та розбійних нападів в Україні за останні десять років свідчить про їх значне місце в загальній структурі злочинності по країні. Протягом 2008-2018 років кількість даних облікованих корисливо-насильницьких правопорушень становила, в середньому, 22500 грабежів та 3696 розбоїв. Хоча в останні два роки спостерігається деяке зниження їх кількісних показників. Однак суспільна небезпечність грабежів та розбійних нападів залишається на досить високому рівні. Актуальність питання протидії цим злочинам не викликає сумнівів та є одним з першочергових завдань як науковців кримінологів так і правоохоронних органів.

Найважливішу роль у складній взаємодії багатьох обставин, які обумовлюють злочин, відіграє особа злочинця, в якій відображаються усі ознаки та особливості кримінального діяння [1, с.5]. Дослідження особистості злочинця посідає чи не основне місце в системі кримінологічної характеристики злочинності. Є найбільш складним та дискусійним предметом науки кримінології загалом. Дане питання є предметом дослідження багатьох науковців кримінологів. До їх числа можна віднести А.Ф.Зелінського, А.П.Закалюка, Ю.М.Антоняна, Г.А.Аванесова, А.Б.Сахарова, П.С.Дагеля, В.Д.Філімонова, І.М.Даньшина, О.М.Джужу, В.І.Шакуна, К.Е.Ігошева, В.В.Лунеєва, О.Є.Михайлов та ін.

Під поняттям особистості злочинця розуміють цілісну систему соціальних і психічних властивостей, що утворюють її суспільну небезпеку, яка детермінує вчинення злочину [2, с. 98]. Це в повній мірі відноситься й до особистості злочинців, які вчиняють грабежі та розбійні напади.

Кримінологічна структура особистості злочинця охоплює низку специфічних ознак, властивостей, рис. Найчастіше виокремлюють наступні складові кримінологічної структури: соціально-демографічні, морально-психологічні, соціально-рольові, кримінально-правові [3, с. 93].

Наше дослідження буде присвячене саме соціально-демографічним ознакам злочинця та ґрунтуватиметься на статистичних даних взятих з Єдиного звіту про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України за 2008-2018 роки [4].

Переходячи безпосередньо до соціально-демографічних характеристик особистості злочинця необхідно зазначити, що переважна більшість осіб, які вчиняють грабежі та розбійні напади чоловічої статі (95 % грабежів та 96,8 % розбоїв). Частка осіб жіночої статі незначна і становить в середньому 5 % від загальної кількості грабіжників та 3,2 % розбійників. Таким чином можна констатувати, що грабежі та розбійні напади у громадських місцях – це різновид «чоловічої» злочинності. Це пояснюється більшою схильністю чоловіків до агресивної насильницької поведінки, а також вищі фізичні можливості даних осіб під час вчинення злочину та подолання можливого опору від потерпілого. Однак належність до тієї чи іншої статі не слід розглядати у якості безумовної причини криміногенних властивостей особистості. Стать лише одна з обставин, із якою пов'язані різні соціальні прояви особистості.

Характеристика злочинців, через оцінку їх віку на момент учинення злочинного діяння, дозволяє зробити висновок щодо криміногенної активності та особливостей злочинної поведінки представників різних вікових груп. Відомо, що вік багато в чому визначає життєві цілі, мету, потреби людини, коло її інтересів, знайомств і, нарешті, взагалі спосіб життя. Відповідно до статистичних даних найкриміногеннішим є вік 18-28 років. В середньому протягом 2008-2018 років кожен другий грабіж та розбій вчинявся особами даної вікової групи. Також необхідно зазначити, що відсоток осіб у віці 18-28 років протягом досліджуваного періоду постійно зменшувався. Так, якщо у

2008 році було виявлено 58,8 % грабіжників та 59,5 % розбійників, то вже у 2018 році їх частка становила 39,3 % та 42,8 % осіб відповідно. Дещо менший відсоток, однак достатньо значний, осіб, які вчиняють грабежі та розбої у віці 29-39 років. Протягом десяти років в середньому кожен третій грабіж та розбій вчинявся особами даної вікової категорії. На відміну від кількості виявлених осіб грабіжників і розбійників попередньої вікової категорії (18-28 років) відсоток виявлених осіб 29-39 років невинно зростав від 19,1 % осіб, що вчинили грабіж та 21,5 % осіб, що вчинили розбій у 2008 році до 39,7 % та 35 % відповідно у 2018 році. Тобто відмічається стійка тенденція до зміни віку злочинців від молодого до більш зрілого.

Також необхідно зазначити, що кожен десятий грабіж (в середньому 9,8 %) та розбій (в середньому 9,9 %) вчиняється особами 40-59 років. Зростання злочинності даної вікової групи чітко простежується з 2008 року, коли було виявлено 6,3 % грабіжників та 5,9 % розбійників до 13,4 % та 13,5 % відповідно у 2018 році. Відсоток виявлених осіб, що вчинили грабежі та розбійні напади у віці 60 років і більше незначний та коливається в межах 0,1-0,7 %.

Неповнолітніми особами у віці 14-15 та 16-17 років даний вид корисливо-насильницьких злочинів вчиняється значно менше. Проте їх відсоток залишається на високому рівні. Так, протягом 2008-2018 років було виявлено в середньому 3,1 % грабіжників та 1,9 % розбійників у віці 14-15 років, а у віці 16-17 років 7 % та 6,6 % відповідно. Також спостерігається зменшення рівня виявлених злочинців у даних вікових категоріях, які вчинили грабежі від 11,2 % у 2008 році до 2,4 % у 2018 році. Відносно розбійних нападів, спостерігається зменшення їх частки лише серед виявлених осіб вікової категорії 16-17 років. Частка розбійників 14-15 років протягом досліджуваного періоду постійно коливається в межах від 1 % до 2,8 % з тенденцією до зростання в останні два роки (1,5 % у 2017 році, та 2,4 % у 2018 році).

Зважаючи на викладене можна стверджувати, що грабежі та розбійні напади вчиняють в основному молоді люди у віці 18-28 років. Однак в останні роки прослідковується «дорослішання» даного виду корисливо-насильницьких

злочинів. І вже кожен третій злочин вчиняється особами у віці від 18 до 39 років. Також в останні роки збільшується частка виявлених неповнолітніх осіб у віці 14-15 років, що вчиняють розбійні напади.

Переважає більшість осіб грабіжників та розбійників мали повну загальну середню та базову загальну середню освіту. Протягом 2008-2018 років їх частка в загальній кількості виявлених злочинців даної категорії коливалась в межах 58,9-69,6 % грабіжників та 60,2-72 % розбійників. При чому частка осіб, які вчиняли грабежі та мали повну загальну середню та базову загальну середню освіту за останні роки збільшується. На відміну від осіб з даним освітнім рівнем, які вчинили розбої. Їх частка в загальній кількості виявлених розбійників має тенденцію до поступового зменшення. Однак залишається на значному рівні та складає майже 2/3 виявлених злочинців-розбійників.

На другому місці за освітнім рівнем на час вчинення грабежів та розбійних нападів посідають особи з професійно технічною освітою. Так, частка осіб грабіжників з даною освітою протягом 2008-2018 років коливалась в межах 20,7-23 %. Однак в останні роки спостерігається деяка стабільність в даних показниках на рівні 21 % від загальної кількості осіб, що вчинили грабежі. Щодо розбійників даного освітнього рівня, то тут ситуація дещо різноманітніша з більшими відхиленнями протягом досліджуваного періоду. Їх частка в загальній кількості виявлених осіб, що вчинили розбійні напади коливалась в межах 17,2-23 % зі зменшенням протягом останніх років. Початкову загальну освіту або взагалі без освіти мали в середньому 8,5 % осіб грабіжників. Однак якщо розглядати весь досліджуваний період, то відмічається значне зниження їх частки кожен рік, починаючи 16,7 % у 2008 році до 5,4 % у 2018 році. Така ж динаміка відмічалась і серед осіб, що вчинили розбій (від 14,7 % у 2008 році до 4,9 % у 2016 році) з поступовим збільшенням їх частки до 7,4 % у 2018 році. Повну вищу і базову вищу освіту мали в середньому 3,6 % осіб, що вчинили грабежі та 4,8 % осіб, що вчинили розбійні напади. Отже, аналізуючи всі вищезазначені показники можна дійти висновку, що особи грабіжників та розбійників мають, в основному, повну загальну

середню або професійно технічну освіту. Осіб з вищою освітою та взагалі без освіти не значний відсоток.

Досліджуючи кількість осіб, що вчинили грабежі та розбійні напади протягом 2008-2018 років необхідно зазначити, що переважна їх більшість це громадяни України. Їх частка в загальній кількості таких осіб складає 98 % грабіжників та 97 % розбійників в середньому за всі роки. Відмічаються незначні коливання в показниках, однак відмічається відносна сталість в приналежності до громадянства. Незначний відсоток осіб, що вчиняють грабежі та розбої становлять іноземні громадяни – 1,7 % та 2,8 % відповідно. Переважна більшість з яких громадяни СНД. Дуже малу частку складають особи без громадянства, нелегальні мігранти, біженці. За двома складами злочинів протягом десяти років не перевищувала 0,6 %.

Серед осіб, що вчиняють грабежі та розбійні напади переважна більшість працездатних, які не працюють і не навчаються. Так за 2008-2018 роки в середньому 69,7 % грабіжників та 71,8 % розбійників ніде не працювали і не навчались. При чому спостерігається динаміка в бік збільшення відсотку таких осіб починаючи з 2014 року. Якщо у 2014 році виявлено 66,3 % працездатних грабіжників, які не працюють, то вже у 2018 році їх частка збільшилась до 79,2 %. Така ж тенденція простежується і серед відсоткового співвідношення непрацюючих осіб, що вчинили розбійні напади. У 2014 році їх частка становила 68,5 %, а у 2018 році вже 82,3 %. На наш погляд таке зростання може пояснюватися значним зменшенням загальної кількості зайнятого населення нашої держави та нестабільною економічною ситуацією. Що й впливає на загальний рівень безробіття і фінансового зубожіння населення. Безробітних серед виявлених грабіжників та розбійників значно менший відсоток. Їх частка в загальній кількості виявлених осіб, що вчинили грабежі становить в середньому 14,2 %, що вчинили розбійні напади – 12,6 %. При чому в останні 4 роки чітко простежується динаміка в сторону зменшення їх частки до 7,8 % грабіжників та 6,4 % розбійників у 2018 році.

Також необхідно звернути увагу, що у загальній кількості виявлених грабіжників та розбійників присутня частка учнів та студентів навчальних закладів (майже 7 % грабіжників та 6 % розбійників). З них, майже половина це учні середніх навчальних закладів, що вчинили грабежі та 2,4 % що вчинили розбійні напади. Відсоток студентів вищих навчальних закладів незначний та не перевищує 1 % грабіжників і 1,5 % розбійників.

Узагальнюючи проведене нами дослідження стосовно деяких соціально-демографічних ознак осіб, що вчиняють грабежі та розбійні напади можна зробити наступні висновки. Переважна більшість осіб, що вчиняють дані злочини чоловічої статі. Кожен третій такий злочин вчиняється особами у віці 18-39 років. При чому динаміка цієї категорії злочинності показує зміни кількості виявлених злочинців у бік 29-39-и вікової категорії. Переважна більшість виявлених осіб грабіжників та розбійників мали повну загальну середню та базову загальну середню освіту. Друге місце за освітнім рівнем посідають особи з професійно-технічною освітою. Близько 98 % осіб, що вчиняють грабежі та розбої є громадянами України. Серед таких осіб переважна більшість працездатних, які не працюють і не навчаються.

Література:

1. Абельцев С. Н. Личность преступника и проблемы криминального насилия / С. Н. Абельцев. – М. : Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 207 с.
2. Михайлов О.Є. Кримінологія. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2012. – 565 с.
3. Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини Навчальний посібник. – Х.: Право, 2014. – 513 с.
4. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України за 2008-2018 роки.

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПАЦІЄНТА

*Осоріо Аріас Ф.М.,
студент юридичного факультету
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, Україна*

У сучасній юридичній науці підвищений інтерес проявляється до досліджень, що пов'язані з правовим забезпеченням медичної діяльності. Проблеми надання медичної допомоги стають предметом жвавих дискусій не тільки серед медичної громадськості, а й в середовищі представників інших наук. Наукові форуми, присвячені правовим аспектам охорони здоров'я, збирають медиків-фахівців, організаторів охорони здоров'я, правознавців, філософів, соціологів, фахівців в сфері біоетики. Дані обставини зумовлюють і особливе правове становище сторін зобов'язань з надання медичних послуг. Однією зі сторін таких зобов'язань є пацієнт, а особливо його правовий статус [1, с.104], який має ключове значення для існування особи, в будь-якій країні, та в будь-якому та суспільстві. Загалом, в юридичній літературі, правовий статус розуміється доволі широко, частіше всього він ґрунтується на становищі індивіда чи групи осіб в конкретній державі [2, с.227].

В той же час, сенс та наповнення правового статусу окреслюється науковцями з різних ракурсів. Загалом, у перекладі з латинської мови слово «статус» означає «положення, стан». В українській мові воно вживається в двох значеннях: 1) в узагальненому сенсі - стан, становище, що склалось; 2) в спеціальному значенні - правове становище [3 9, с.73]. У теорії права словосполучення «правовий статус» найчастіше використовується правознавцями для характеристики юридично закріпленого положення особистості в суспільстві і державі [4, с.44].

Прикладом тому є думка, С. Алексеева, який під правовим статусом особистості, розуміє правове положення людини, фактичний стан, що відображає

його, у взаєминах з суспільством і державою [5, с.549]. Дещо ширше пояснює дану сутність Н. Вітрук, акцентуючи увагу на тому, що правовий статус особи, закріплюючи історично зумовлене правове становище і стан свободи індивідів, є важливим і в той самий час безпосереднім способом ефективного задоволення потреб і інтересів кожної людини, її всебічного і вільного розвитку [6, с. 224]. Дещо інший погляд висловлює М. Матузов, наголошуючи на тому, що у самому звуженому вигляді правовий статус визначається як юридично закріплене положення особистості в суспільстві. В основі правового статусу - фактичний соціальний статус, або реальне положення людини в тій чи іншій системі суспільних відносин. Право лише закріплює це положення, вводить його в законодавчі рамки [7, с.145]. З цими положеннями важко не погодитись, оскільки вони різнобічно охоплюють всі аспекти даної правової конструкції. В той же час, нас цікавить і визначення структурних елементів «правового статусу», стосовно якої в науці, так само існують різні підходи.

Традиційно до структури правового статусу громадянина включають сукупність його прав, свобод та обов'язків, що встановлені державою та закріплені в законах. Так, з цього приводу В. Безусий зазначає, що наведене визначення не може претендувати на універсальність, оскільки, на його погляд, воно дещо вузьке, з огляду на що недостатньо повно характеризує правове становище особистості в суспільстві та державі. В той же час, вчений вбачає можливість констатувати, що вузький підхід до проблеми змісту правового статусу особистості має право на життя і займає своє, певне місце в системі понятійного апарата як теорії права, так і галузевих наук [4, с.44]. Разом з цим варто погодитись з думкою М. Вітрука, який зазначає, що вирішуючи задачу показати всі соціально-юридичні якості особистості в їхній єдності, необхідно розкрити правове положення особистості в широкому плані, комплексно, не зводячи його до системи юридичних прав і обов'язків особистості, як суб'єкта права [6, с.45].

Що стосується поняття та структури правового статусу пацієнта, то правову основу статусу пацієнта складають норми Основного Закону України

[8], крім того, в Україні з 1993 року діє закон «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [9], у якому в дуже загальному вигляді визначається правовий статус пацієнта. Однак, не дивлячись на існування нормативно-правових актів, в яких доволі детально окреслено правовий статус пацієнтів, як особливих суб'єктів довірливих правовідносин з надання медичних послуг, правовий статус даної категорії осіб все ще залишається одним із специфічних та малодосліджених, водночас актуальних питань правової доктрини. Що можна простежити в тому, що поняття «правовий статус пацієнта» у вітчизняному правовому просторі не наповнене конкретним юридичним змістом. Вхідні в структуру охороноздоровчого законодавства нормативні документи обмежуються лише наділенням пацієнтів певним переліком прав, з недостатнім висвітленням структури правового статусу пацієнта.

Що є дещо парадоксальним, оскільки центральною фігурою в правовідносинах, покликаних забезпечувати реалізацію права людини на охорону здоров'я та надання медичної допомоги, виступає пацієнт. Його потреби щодо зміцнення фізичного і психічного здоров'я, підтримці довголіття, життя зумовлюють соціальне призначення і сенс професійної діяльності осіб, які беруть участь в наданні профілактичної, діагностичної, лікувальної, реабілітаційної допомоги пацієнтам. Задоволення цілком законних інтересів пацієнта в системі охорони здоров'я правовідносин ґрунтується на сукупності суб'єктивних прав, свобод і обов'язків. Визнані державою права, свободи і обов'язки людини, яка потребує лікарського втручання, утворюють юридичний статус, який визначає міру можливої і належної активності усіх учасників установ охорони здоров'я [10, с. 78].

Разом з тим варто звернути увагу на низку законодавчих недоліків та прогалин в питанні визначення змісту та структури правового статусу пацієнта. Зокрема це простежується в тому, що статус пацієнта законодавчо обмежений можливістю отримання медичної допомоги, що включає комплекс заходів, спрямованих на підтримку і (або) відновлення здоров'я. Відкритим залишається питання про поширення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків пацієнта на

особу, яка бере участь в ролі випробуваного в біомедичному експерименті. Так само не конкретизований момент, коли людина достеменно одержує статус пацієнта і відсутні вказівки на особливості його припинення, а так само як і конкретизація моменту цього припинення. Крім того, до сьогодні, нормотворці не вважали за потрібне визначити коло суб'єктів, на яких за характером службової діяльності покладено обов'язок по втіленню в життя правового статусу пацієнта. Наведені аргументи свідчать про те, що нинішній стан справ в законотворчій практиці не сприяє ефективному здійсненню і захисту прав і свобод людини, окреслюючи тим самим потребу в поглибленому доопрацюванні та вдосконаленні чинного законодавства. Що в свою чергу, висуває безліч організаційних і юридичних проблем перед особами, покликаними надавати населенню медико-соціальну допомогу або здійснювати контроль над виконанням норм охороноздоровчого законодавства [11, с. 180].

Загалом, на сьогодні, правовий статус пацієнта складає систему закріплених державою в законодавчому порядку прав, свобод, юридичних гарантій їх реалізації та захисту, а також обов'язків особи, яка є суб'єктом медико-правових відносин [12, с. 95]. Таким чином, права пацієнта як один із елементів його правового статусу являють собою юридичні можливості людини та є похідними від законодавчо встановлених правил [13, с. 79]. Однак, незважаючи на зазначене, соціальна і правова політика держави, орієнтована на реалізацію правового статусу пацієнта, далеко не завжди ефективна і, як наслідок, не в повній мірі задовольняє медичні потреби громадян. Увага громадськості останнім часом знову сфокусувалася на факторах, які негативно характеризують галузь охорони здоров'я. Йдеться про незадоволення населення існуючим рівнем медичного обслуговування і низькою кваліфікацією лікарів, проблеми залучення їх до кримінальної відповідальності за відхилення від професійного стандарту поведінки, що приводить до людських жертв тощо [14, с.38].

Загалом, розглянувши національне законодавство у сфері забезпечення прав пацієнтів ми можемо прийти висновку, що основною його рисою є недостатнє забезпечення правового статусу пацієнта. Цей прояв характеризу-

ється «слабким» врегулюванням кримінальної відповідальності за порушення прав пацієнта, взагалі відсутністю адміністративної відповідальності за недотримання цих прав. Недостатнім врегулюванням підстав порушення кримінальної справи по порушенню прав пацієнтів. І взагалі навіть немає закону який би чітко врегулював, що саме є правами пацієнта та визначав би їх коло.

Отож, підсумовуючи зазначене варто звернути увагу на проблеми визначення правового статусу пацієнта як суб'єкта цивільних правовідносин у сфері здійснення медичної Діяльності. Зазначене потребує особливого захисту й допомоги, оскільки окреслені прогалини та недоліки мають не тільки теоретичне, але, насамперед, практичне значення, як на етапі вдосконалення правового статусу пацієнта, так і на етапі формування ринку медичних послуг.

Література:

1. Тимчишен Ю. Е. Понятие и правовой статус пациента как субъекта правоотношений по оказанию медицинских услуг / Ю. Е. Тимчишен // Вестник Белорусского государственного экономического университета. - 2016. - № 4. - С. 104-110.
2. Щирба М. Ю. Стан здоров'я населення України як основний показник необхідності вдосконалення правового регулювання статусу пацієнта / М. Ю. Щирба // Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія". - 2016. - Т. 18. - С. 227-233.
3. Словничок юридичних термінів: Навч. посіб. / Уклад. В. П. Марчук. - К.: МАУП, 2003. - 128
4. Безусий В. В. Окремі питання правового статусу людини в державі / В. В. Безусий // Форум права. - 2009. - № 2. - С. 44-49.
5. Теория государства и права : учебник [для вузов] / под ред. С. С. Алексеева. - М. : Издат. группа НОРМА-ИНФРА-М, 2000. - 595 с.
6. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности /Н.В. Витрук. - М.: Норма, 2008. - 448 с.
7. Теория государства и права / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. - М. : Юрист, 1997. - 742 с.

8. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.

9. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 1992 № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України - 1993. - № 4. - С.44.

10. Стеценко С.Г. Медицинское право и медицинские правоотношения (теоретико-правовые аспекты) / С.Г. Стеценко // Гражданин и право. - 2007.- №1. - С. 68-77.

11. Козаченко Ю. А. Питання систематизації прав пацієнта / Ю. А. Козаченко // Проблеми законності. - 2014. - Вип. 125. - С. 177-183.

12. Пищита А. И. Правовое регулирование медицинской деятельности. Теоретико-правовые аспекты / А. И. Пищита. - М.: ЦКБ РАН, 2008. - 196 с.

13. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / [ред. О. В. Зайчука, І. М. Оніщенко]. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 688 с.

14. Булеца С. Б. Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 / Булеца С. Б. - Одеса, 2016. - 437 с.

УДК 338.47:656.2(477)

Юридичні науки

АКТУАЛЬНІСТЬ НАДАННЯ ЗАЛІЗНИЧНИКАМ ТЕОРИТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК РЕАГУВАННЯ НА АКТИ НЕЗАКОННОГО ВТРУЧАННЯ В РОБОТУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Чередниченко О.Ю.,

к.е.н., доцент, докторант кафедри «Економіка та управління виробничим і комерційним бізнесом»

Українського державного університету залізничного транспорту

м. Харків, Україна

Основна функція транспортної системи України - перевезення пасажирів та вантажів. Для виконання вказаних завдань залізниця повинна працювати безпечно, безперебійно, ефективно, задовольняючи в повному обсязі потреби

національної економіки в перевезеннях. Нажаль, на роботу залізничного транспорту нерідко впливають зовнішні фактори, які в професійному середовищі залізничників кваліфікуються як акти незаконного втручання в діяльність залізничного транспорту.

Актом незаконного втручання в діяльність залізничного транспорту є протиправні дії, пов'язані з посяганнями на нормальну і безпечну діяльність залізничного транспорту та об'єкти залізничного транспорту, що спричинили або могли спричинити загрозу життю та здоров'ю людей, майнові збитки, або інші випадки, що створюють ситуації для таких наслідків. Найбільш поширені приклади цього:

- крадіжки обладнання, елементів інфраструктури, рухомого складу; терористичні та диверсійні акти на об'єктах залізниці;
- дорожньо-транспортні події на коліях;
- перекриття руху потягів з хуліганських міркувань і т.ін.

Кожний акт несанкціонованого втручання в діяльність залізничного транспорту загрожує безпеці руху поїздів, життю і здоров'ю пасажирів та залізничників. Збитки від несанкціонованих втручань, а також дії щодо їх усунення збільшують витрати виробничої діяльності, впливають на рівень доходності залізниць, зменшують прибуток і як наслідок негативно впливають на сплату податків, зборів, соціальних виплат.

За прогнозами фахівців, враховуючи події в зоні проведення операції об'єднаних сил, складнощі криміногенної обстановки в державі, падіння соціально-економічного рівня населення, ситуація в найближчий час не покращиться.

Залізничники намагаються проводити заходи, спрямовані на зменшення кількості несанкціонованих втручань в діяльність залізничного транспорту, а саме:

- інформують пасажирів через ЗМІ та на вокзалах, станціях про можливі наслідки неправомірних дій;
- оснащують станції та вокзали системами відео-нагляду;

- інструктують пасажирські, локомотивні бригади та працівників вокзалів щодо поведінки у разі виникнення надзвичайних ситуацій і т.ін.

В той же час, на жаль, більшість робітників залізниці не мають чіткого уявлення про алгоритм та послідовність дій у разі здійснення актів незаконного втручання в діяльність залізничного транспорту.

Протидія та нейтралізації загроз від несанкціонованого втручання в діяльність залізничного транспорту потребує використання нових методик і механізмів, нових підходів щодо напрацювання та впровадження заходів з протидії несанкціонованим втручанням в діяльність залізничного транспорту; використання сучасних світових безпекових стандартів, наукових підходів та результатів аналізу наявного досвіду.

На нашу думку, в першу чергу необхідно:

- переглянути нормативно-правові акти щодо дій у разі скоєння актів незаконного втручання в діяльність залізничного транспорту (накази, розпорядження, вказівки, рекомендації і т.д.);
- активізувати попереджувально-профілактичну роботу щодо запобігання незаконним втручанням в діяльність залізничного транспорту в учбових закладах, на підприємствах та установах, в ЗМІ, в місцях масового скупчення людей (пасажирів);
- налагодити дієву взаємодію з правоохоронними органами (після ліквідації транспортної міліції ця робота не відповідає реаліям).

Автор акцентує увагу що всі перелічені вище заходи втрачають дієвості якщо негайно не наладити системну роботу з навчання працівників залізничного транспорту методикам (заходам, алгоритмам дій) з протидії актам незаконного втручанням в діяльність залізничного транспорту та дій в надзвичайних ситуаціях. Для реалізації цього доцільно використовувати науково-аналітичну базу профільних вищих учбових закладів. Ефективність такого роду навчань, в рамках роботи курсів підвищення кваліфікації залізничників різних рівнів, підтверджено фахівцями Українського державного

університету залізничного транспорту. У вказаному ВНЗ протягом декількох років на курсах підвищення кваліфікації здійснюється надання залізничникам теоретичних і практичних навичок реагування на акти незаконного втручання в діяльність залізничного транспорту. Для цього залучаються науково-педагогічні співробітники інших закладів з практичним досвідом та знаннями.

В сучасних умовах розвитку України проблема незаконного втручання в діяльність залізничного транспорту вийшла за рамки відомчих проблем, пов'язаних з безпекою руху потягів та набула політичних, правових і економічних забарвлень.

